

Handelshögskolan
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Säkringsredovisning enligt IAS 39

- Kan företag, i enlighet med reglerna om säkringsredovisning i IAS 39, spegla en ekonomiskt riktig bild av finansiella instrument?**

Kandidatuppsats i företagsekonomi
Redovisning och Finansiering
Vårterminen 2005

Handledare: Jan Marton
Anna-Karin Pettersson

Författare: Sara Eriksson 820407
Lina Tjernberg 820122
Rebecka Öhman 821207

Förord

Uppsatsen har utförts på Företagsekonomiska Institutionen på Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet med inriktning mot redovisning. Ämnet har varit intressant och lärorikt att studera. Vi vill tacka Torbjörn Sandblom på Stena AB, Mikael Sjöqvist på Nobel Biocare, Inge-May Lindström på AB SKF, Mikael Hagström på AB Volvo, Johan Kratz på KPMG samt Johan Rippe på Öhrlings PriceWaterhouseCoopers för den tid de avsatt för intervjuer samt ytterligare frågor. Vi vill även tacka vår opponentgrupp samt handledare Anna-Karin Petterson för de matnyttiga synpunkter vi fått under våren. Avslutningsvis vill vi tacka vår handledare Jan Marton för att han ständigt varit anträffbar för att diskutera IAS 39 samt delat med sig av sina kunskaper inom området.

Göteborg den 31 maj 2005

Sara Eriksson

Lina Tjernberg

Rebecka Öhman

Sammanfattning

Examensarbete i företagsekonomi, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, Redovisning och Finansiering, Kandidatuppsats, VT 2005

Författare: : Sara Eriksson, Lina Tjernberg och Rebecka Öhman

Handledare: Jan Marton och Anna-Karin Petterson

Titel: Säkringsredovisning enligt IAS 39 -Kan företag, i enlighet med reglerna om säkringsredovisning i IAS 39, spegla en ekonomiskt riktig bild av finansiella instrument?

Bakgrund och problem: Standarden IAS 39 som behandlar redovisning och värdering av finansiella instrument är mycket omdiskuterad och den enda av IASB:s standarder som ej ännu är antagen fullt ut av EU. De områden som ej antagits behandlar värdering till verkligt värde utan begränsningar och säkringsredovisning. Debattens utveckling samt svenska icke-finansiella företags syn på den omdiskuterade problematiken inom IAS 39 har intresserat uppsatsens författare. Det faktum att europeiska banker inte på ett rättvist sätt kan avspegla sin verksamhet i enlighet med IAS 39 är idag vedertaget, men frågan om icke-finansiella företag kan avspegla sin verksamhet kvarstår.

Syfte: Syftet med studien är att undersöka huruvida företag idag kan avspegla ekonomiska händelser på ett rättvist sätt i enlighet med reglerna i IAS 39.

Avgränsningar: För att inte göra studien alltför omfattande har en begränsning gjorts genom att finansiella företag, exempelvis banker, ej innefattats. Däremot kommer finansiella företags synpunkter att beaktas vid beskrivning av de problemområden som innefattar standarden eftersom de har haft en betydande roll i debatten runt IAS 39.

Metod: För att kunna besvara forskningsfrågan har en kvalitativ metod används där respondenter från fyra icke-finansiella företag samt två revisorer har intervjuats. Tre delfrågor har upprättats och ligger till grund för intervjuguiden samt utgör strukturen för empiri, analys och slutsats.

Resultat och slutsatser: Studien visar på att endast hälften av företagen tillämpar säkringsredovisning i hög grad men i framtiden när användarna har blivit mer bekväma med regelverket är det troligt att fler företag väljer att säkringsredovisa i större utsträckning. De flesta icke-finansiella företag kan få till stånd säkringsredovisning men i vissa fall är kraven så höga att kostnaderna överstiger nyttan, vilket innebär att företag endast väljer att ekonomiskt säkra. Studien visar därmed att det är möjligt för icke-finansiella företag att spegla en ekonomiskt riktig bild av sina finansiella instrument i enlighet med reglerna om säkringsredovisning i IAS 39, med undantag för Fair value option gällande kreditrisken.

Förslag till fortsatt forskning: Efter att ha analyserat problematiken kring IAS 39 har det framkommit att finansiella företag är en mycket aktiv part i debatten och därför skulle en utredning av finansiella företags förhållningssätt till forskningsfrågan vara relevant.

Definitioner

Basélkommitten - en organisation med medlemmar från länder i Europa, Asien och Nord Amerika, vilka representeras av respektive lands centralbank. Kommitténs huvuduppgift är att ge vägledning och rekommendationer angående regler gällande banker.

Derivat - ett instrument vars värde står i relation till någon underliggande variabel såsom räntor, valutakurser, aktiekurser eller råvarupriser och kan översiktligt delas in i tre grupper; terminer, swapar och optioner.

ECB - European Central Bank. Bankens huvuduppgift är att upprätthålla eurons köpkraft och därmed prisstabiliteten i euroområdet.

Ekonomisk säkring - genom användandet av säkringar kan risker såsom fluktuationer i räntenivåer, valutakursförändringar och prisförändringar minimeras. Det innebär att värdeförändringar utjämnas och om den är fullständig leder det till att förändringarna elimineras och att resultatet inte påverkas.

Fair value option - en möjlighet att värdera finansiella tillgångar och skulder till verkligt värde.

FBE - European Banking Federation. En organisation som representerar över 4500 europeiska banker, både stora och små, från mer än 26 olika nationella bankföreningar.

Finansiellt instrument - ett avtal som ger upphov till en finansiell tillgång hos den ena parten och en finansiell skuld hos motparten.

Finansiell tillgång - en finansiell tillgång är likvida medel eller ett avtal som innehåller rätt att erhålla kontanter eller andra finansiella tillgångar från ett företag, exempelvis kundfordringar. Det kan även innebära ett avtal med rättigheter att byta ett finansiellt instrument med ett annat företag med potentiellt förmånliga villkor, exempelvis derivat med ett positivt verkligt värde.

Finansiell skuld - ett avtal som innebär en rätt eller skyldighet att erlægga kontanter eller andra finansiella tillgångar till ett annat företag alternativt att byta finansiella instrument med ett annat företag med potentiellt oförmånliga avtalsvillkor, exempelvis derivat med ett negativt verkligt värde.

Funktionell valuta - den valuta i ett bolag som flest transaktioner sker i.

IAS - International Accounting Standards. Tidigare standarder som är utgivna av IASB.

IASB - International Accounting Standards Board. En oberoende organisation som utfärdar redovisningsstandarder.

IFRS - International Financial Reporting Standards. Den nya benämningen på standarder som IASB utfärdar.

Kongruensprincipen - alla värdoförändringar i eget kapital ska redovisas över resultaträkningen.

Presentationsvaluta - den valuta som används i koncernens bokslut

Säkringsredovisning - används för att kunna avspegla den ekonomiska säkringen i redovisningen.

Treasuryavdelning - ett företags interna bank.

US GAAP – Generally Accepted Accounting Standards som tillämpas av företag som är lokaliserade i USA eller noterade på Wall Street.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Problemformulering.....	2
1.3 Syfte.....	2
1.4 Avgränsningar.....	3
2. Metod	4
2.1 Angreppssätt	4
2.2 Metod för empiri.....	4
2.2.1 Primär- och sekundärdata	4
2.2.2 Undersökningssubjekt.....	5
2.2.3 Intervjumetod.....	6
2.3 Metod för analys	7
2.4 Studiens giltighetsanspråk	7
2.4.1 Validitet	8
2.4.2 Reliabilitet.....	8
2.4.3 Generaliserbarhet	8
3. Referensram	10
3.1 Rättvisande bild	10
3.2 Tidigare forskning.....	11
3.3 Derivatmarknaden.....	11
3.3.1 Terminer.....	11
3.3.2 Swapar	12
3.3.3 Optioner	12
3.4 Värdering	12
3.4.1 Finansiella tillgångar och skulder som innehas för handel.....	13
3.4.2 Investeringar som innehas till förfall	13
3.4.3 Fordringar och skulder.....	13
3.4.4 Finansiella tillgångar som kan säljas	14
3.4.5 Fair value option	14
3.5 Säkring.....	14
3.6 Säkringsredovisning.....	15
3.6.1 Säkring av verkligt värde.....	15
3.6.2 Kassafördessäkring	16
3.6.3 Säkring av nettoinvestering i utlandsverksamhet	17
3.6.4 Krav	17
3.6.5 Interna säkringar	18
3.6.6 Makrosäkringar.....	18
3.7 Värdering kopplad till säkringsredovisning.....	18
3.8 Restriktioner inom IAS 39 för europeiska företag.....	19
3.8.1 Fair value option för skulder.....	19
3.8.2 Förbud mot makrosäkringar.....	20
3.8.3 Koncerninterna säkringar.....	21
4. Empiri	22

4.1 Kan värdering till verkligt värde av finansiella instrument spegla en ekonomiskt riktig bild?.....	22
4.2 Vilka problem gällande säkringsredovisning stöter företag på?.....	22
4.2.1 Makrosäkringar	22
4.2.2 Koncerninterna säkringar.....	23
4.2.3 Påverkan på affärsbeslut	24
4.2.4 Kostnad kontra nytta.....	24
4.3 Hur påverkar redovisning enligt IAS 39 den bild företag lämnar till omvärlden?	24
4.3.1 Säkringsredovisning kontra ekonomisk säkring	24
4.3.2 Påverkan på balans- och resultaträkning	25
4.3.3 Intressenter.....	25
5. Analys.....	27
5.1 Kan värdering till verkligt värde av finansiella instrument spegla en ekonomiskt riktig bild?	27
5.2 Vilka problem gällande säkringsredovisning stöter företag på?.....	28
5.2.1 Makrosäkringar	28
5.2.2 Koncerninterna säkringar.....	29
5.2.3 Påverkan på affärsbeslut	29
5.2.4 Kostnad kontra nytta.....	30
5.3 Hur påverkar redovisning enligt IAS 39 den bild företag lämnar till omvärlden?	30
5.3.1 Säkringsredovisning kontra ekonomisk säkring	30
5.3.2 Påverkan på balans- och resultaträkning	31
5.3.3 Intressenter.....	32
6. Slutsats.....	34
6.1 Delfrågor	34
6.1.1 Kan värdering till verkligt värde av finansiella instrument spegla en ekonomiskt riktig bild?	34
6.1.2 Vilka problem gällande säkringsredovisning stöter företag på?.....	34
6.1.3 Hur påverkar redovisning enligt IAS 39 den bild företag lämnar till omvärlden?.....	35
6.2 Kan företag, i enlighet med reglerna om säkringsredovisning i IAS 39, spegla en ekonomiskt riktig bild av finansiella instrument?.....	35
6.3 Fortsatt forskning.....	36

Figurförteckning

Figur 1: Kategorisering och värdering av finansiella instrument (IAS 39).....	13
Figur 2: Säkring av verkligt värde.....	15
Figur 3: Kassafördessäkring.....	16
Figur 4: Säkring av nettoinvestering i utlandsverksamhet.....	17

Bilagor

Bilaga 1 - Intervjuguide företag	
Bilaga 2 - Intervjuguide revisorer	
Bilaga 3 - Intervju med Stena AB	
Bilaga 4 - Intervju med Nobel Biocare	
Bilaga 5 - Intervju med SKF	
Bilaga 6 - Intervju med Volvo	
Bilaga 7 - Intervju med KPMG	
Bilaga 8 - Intervju med ÖhrlingsPricewaterhouseCoppers	
Bilaga 9 - Effektivräntemetoden	

1. Inledning

Kapitlet inleds med ett avsnitt som ger läsaren en bakgrund till valt problemområde. Därefter diskuteras varför forskningsfrågan är intressant samtidigt som läsaren får inblick i problemområdet.

1.1 Bakgrund

Världens olika marknader integreras alltmer till en enda global marknad och idag har koncerner dotterbolag som är spridda över hela världen. När varor, tjänster och kapital flyttas över landgränser uppstår det nya risker för företag, exempelvis leder fluktuationer i valutakurser till att inköpspriser kan variera kraftigt över perioder. Samtidigt har kapitalmarknaden under de senaste årtiondena präglats av rörliga växelkurser, inflation och ränteturbulens, vilket ökar företagets risk ytterligare. Utvecklingen har skapat ett behov av nya verktyg för att hantera riskerna och det har resulterat i en stark tillväxt av finansiella instrument. Reglering inom området har inte utvecklats i samma takt som det ökande användandet av finansiella instrument och praxis har därmed utvecklats i brist på ett regelverk. Utformningen av praxis mellan regioner har sett olika ut och ett behov av internationella redovisningsregler har vuxit fram. (Wahlström, 2000) För att komma ett steg närmare internationell konvergens gällande företagets redovisning har olika organisationer de senaste åren arbetat mot detta mål (Smith, 2000).

År 2002 beslutade EU:s ministerråd att noterade företag på koncernnivå, med start från januari 2005, ska upprätta redovisning i enlighet med IASB:s utarbetade internationella regelverk (www.europa.eu). IASB är en oberoende, icke vinstdrivande organisation som från första april 2001 utfärdar standarderna IFRS och IAS (www.iasb.org). IASB:s arbete syftar till att uppnå ett regelverk som är globalt jämförbart, ger en bra vägledning och har hög acceptansnivå (Axelman, Phillips & Wahlqvist, 2004). Införandet av IFRS innebär den största förändringen inom finansiell rapportering på 30 år och kommer att göra EU till världens första region där olika länder redovisar efter gemensamma redovisningsnormer (www.pwc.com, 1).

EU har godkänt samtliga av IASB:s standarder förutom delar av IAS 39 – Finansiella instrument: redovisning och värdering, som behandlar när finansiella instrument ska tas upp i balansräkningen samt hur de ska värderas. De områden som inte antagits av EU behandlar valmöjligheten att redovisa alla finansiella tillgångar och skulder till verkligt värde och bestämmelser som berör säkringsredovisning. Var och en av bestämmelserna avser områden som är helt oberoende och åtskilda från övriga standarden. Att utesluta de här delarna är endast en tillfällig lösning eftersom områdena fortfarande är föremål för diskussioner mellan IASB, Europeiska centralbanken, ansvariga för stabilitetstillsyn inom Baselkommittén och banksektorn. (Kommissionens förordning nr 2086/2004) Diskussionen gällande valmöjligheten att värdera finansiella instrument till verkligt värde utan några begränsningar grundar sig på problematiken kring skulder och att företag kan utnyttja reglerna för att spegla företagets ställning på ett mer fördelaktigt sätt. När det gäller säkringsredovisning är det främst europeiska banker som driver debatten. Bankerna anser att de nya reglerna

medför att verksamheten inte kan avspeglas på ett rättvisande sätt eftersom redovisning enligt IAS 39 inte gör det möjligt att tillämpa säkringsredovisning på deras kärnverksamhet. Problemen har resulterat i att EU inte har antagit standarden fullt ut, att IASB kontinuerligt omarbetar dess innehåll och att debatten runt standarden har varit omfattande. (Axelman, Phillips & Wahlqvist, 2004)

1.2 Problemformulering

Även om företag på koncernnivå redan redovisar enligt IAS 39 är standarden fortfarande under omarbetning eftersom den i flera avseenden inte går att applicera på det sätt aktörer på marknaden bedriver sin verksamhet. Trots att det främst är finansiella företag som varit med och drivit debatten, innebär standarden stora konsekvenser även för icke-finansiella företag. Då debatten i hög grad kretsat kring banksektorn och dess problem är det ett intressant forskningsområde att utreda hur icke-finansiella företag påverkas. Den del av standarden som innebär störst förändring för dessa företag är säkringsredovisning. IAS 39 kräver att derivat ska redovisas i balansräkningen och ställer också högre krav på identifiering som leder till mer omfattande dokumentation. Vidare krävs användning av verkligt värde för finansiella instrument i större utsträckning. (Axelman, Phillips & Wahlqvist, 2004)

Debattens utveckling samt svenska icke-finansiella företags syn på den omdiskuterade problematiken inom IAS 39 har medfört att ämnet är intressant att undersöka. Det faktum att europeiska banker inte på ett rättvist sätt kan avspegla sin verksamhet i enlighet med IAS 39 är idag vedertaget, men frågan om icke-finansiella företag kan avspegla sin verksamhet kvarstår. Hur standarden påverkar redovisningen samt den bild som speglas av icke-finansiella företag ska utredas med utgångspunkt i följande frågeställning:

Kan företag, i enlighet med reglerna om säkringsredovisning i IAS 39, spegla en ekonomiskt riktig bild av finansiella instrument?

För att kunna besvara huvudfrågeställningen har tre delproblem studerats:

- Kan värdering till verkligt värde av finansiella instrument spegla en ekonomiskt riktig bild?
- Vilka problem gällande säkringsredovisning stöter företag på?
- Hur påverkar redovisning enligt IAS 39 den bild företag lämnar till omvärlden?

1.3 Syfte

Syftet med studien är att undersöka huruvida företag idag kan avspegla ekonomiska händelser på ett rättvist sätt i enlighet med reglerna i IAS 39. För att uppfylla studiens syfte måste uppsatsens författare kartlägga debatten kring ämnet samt genomföra intervjuer med företag för att utreda vilka problem de stöter på i sina respektive verksamheter. Uppsatsen kommer att ge svar på huruvida företag kan spegla en ekonomiskt verklig bild med säkringsredovisning enligt IAS 39.

1.4 Avgränsningar

Studiens teoriavsnitt omfattar endast de delar av IAS 39 som behandlar värdering och säkringsredovisning av finansiella instrument då endast dessa två delar anses vara relevanta för att ligga till grund för analysen. För att inte göra studien alltför omfattande, med tanke på studiens tidsaspekt, har ytterligare en begränsning gjorts genom att finansiella företag, exempelvis banker, ej innefattats. Däremot kommer finansiella företags synpunkter att beaktas vid beskrivning av de problemområden som innefattar standarden eftersom de har haft en betydande roll i debatten runt IAS 39.

2. Metod

I det här kapitlet ges en beskrivning av hur arbetet, med mål att besvara forskningsfrågan, genomförts. Dessutom diskuteras varför olika val gjorts samt deras respektive för- och nackdelar. Slutligen beskrivs studiens tillförlitlighet med utgångspunkt i dess validitet och reliabilitet samt huruvida studien är generaliserbar.

2.1 Angreppssätt

Huvuddelen av uppsatsen är av deskriptiv karaktär eftersom olika parter uppfattning kring undersökningens frågeställning har kartlagts och specificerade områden har beskrivits detaljerat och grundligt. Med ett angreppssätt av deskriptiv karaktär har de delar av standarden IAS 39 som ej antagits av EU kunnat undersökas på ett mer detaljerat plan. Fördelen med angreppssättet är att en djupare förståelse har erhållits och nackdelen är att läsaren inte får ett övergripande perspektiv på problematiken. (Patel & Davidson, 2003) Då IAS 39 ännu inte är helt antagen inom EU är frågorna kring standarden många (Kommissionens förordning nr 2086/2004). Syftet med uppsatsen är att utreda en del av de frågetecken som fortfarande kvarstår, vilket medför att uppsatsen även har inslag av explorativ karaktär (Patel & Davidson, 2003). Avvägningen mellan dessa två angreppssätt leder till att läsarna får en sämre helhetsbild men en mer djupgående förståelse för ämnets inneboende problematik.

På grund av svårigheten att urskilja struktur inom uppsatsens område har författarna valt att arbeta utefter en kvalitativ metod då den lämpar sig väl vid svårigheter att strukturera insamlad data på ett tillfredsställande sätt (Lekvall & Wahlbin, 2001). Då ämnet kräver djupgående förståelse för tolkning och analys, har insamling av data skett i form av intervjuer. Vid en kvalitativ undersökning kan nyanser och tolkningar kring ämnet uppfattas, vilket är viktigt för uppsatsens trovärdighet och i detta fall en avgörande faktor för möjligheten att kunna besvara uppsatsens frågeställning. Nackdelen med en kvalitativ studie, enligt Trost (2005), är att den ej blir representativ i statistisk mening då det enskilda subjektet endast kan representera sig själv.

2.2 Metod för empiri

2.2.1 Primär- och sekundärdata

Det finns två kategorier vid insamling av empirisk data; primär- och sekundärdata. Primärdata består av information som insamlats från förstahandskällor och är anpassad till den specifika forskningsfrågan. I den här studien har primärdata samlats in via intervjuer. Metoden är tidskrävande men medför att det insamlade materialet blir informativt och relevant för studien. (Wiedersheim-Paul & Eriksson, 1997)

Enligt Wiedersheim-Paul och Eriksson (1997) benämns befintligt material som sammanställts tidigare för ett annat ändamål som sekundärdata och utgörs i den här studien av årsredovisningar och pressreleaser för respektive företag. Fördelen med sekundärdata är att den är sammanställd av en för uppsatsen utomstående part och det kan anses vara positivt för uppsatsens trovärdighet eftersom ett vidare perspektiv erhålls.

Användandet av sekundärdata i den här uppsatsen gör att respondenternas svar kan följas upp och bekräftas vilket ytterligare styrker uppsatsens tillförlitlighet.

2.2.2 Undersökningssubjekt

Enligt Trost (2005) är det viktigt vid val av undersökningssubjekt att urvalet ska vara inom en given ram. Då uppsatsen behandlar finansiella instrument är det av betydelse att de företag som intervjuas har en betydande andel finansiella tillgångar och skulder. Urvalet har begränsats mot större företag eftersom de påverkas vid införandet av IAS 39 samtidigt som de, till skillnad från mindre företag, besitter kunskap inom ämnet i företaget. En avgränsning har gjorts mot företag verksamma i Göteborg, ett så kallat bekvämlighetsurval på grund av ekonomiska och praktiska skäl. Nackdelen med ett bekvämlighetsurval är att resultatet kan bli snedvridet (Trost, 2005). För den här uppsatsen anses inte bekvämlighetsurvalet påverka undersökningens resultat då företagen som undersökts är internationella och huvudkontorens lokalisering inte anses ha en snedvridande effekt.

För att få djupgående och hanterbar information har storleken på urvalet begränsats till fyra företag och två revisionsbyråer. Uppsatsförfattarna anser att storleken är rimlig med tanke på uppsatsens syfte i förhållande till tid och kostnad. Företag valdes genom kartläggning av lämpliga undersökningssubjekt med utgångspunkt i kriterierna ovan samt med stöd av tidigare uppsatser skrivna vid Göteborgs Universitet. De företag som valts är Stena AB, Nobel Biocare, AB SKF samt AB Volvo. För att komma i kontakt med rätt person inom respektive organisation specificerades frågeställningen väl vid första telefonkontakten och en person med specialkompetens inom IAS 39 efterlystes. Respondenterna på företagen blev följande:

- Torbjörn Sandblom, Finanscontroller, Stena AB
- Mikael Sjöqvist, Financial Accounting Controller tillika tillförordnad ekonomichef, Nobel Biocare
- Inge-May Lindström, Group Senior Accountant, SKF Group Headquarters
- Mikael Hagström, Head of Group Accounting, AB Volvo

Stena AB är ett onoterat företag och skiljer sig i den bemärkelsen från övriga tre företag i studien. I och med det behöver inte Stena AB redovisa efter IASB:s regelverk och därmed inte heller i enlighet med IAS 39. Däremot redovisar Stena AB efter US GAAP då de har obligationer i USA (Stenas årsredovisning, 2003). Skillnaderna mellan US GAAP och IASB:s regelverk är få, den största skillnaden är att US GAAP ej medger valmöjligheten att värdera finansiella instrument till verkligt värde utan några begränsningar (IAS Plus, 2004). Anledningen till att Stena AB ändå innefattas i undersökningen är att de två regelverken i stort sett är lika och att företaget har ställts inför de problem som även gäller IASB:s regelverk. Utöver detta är Stena AB ett relativt stort företag och följer därför vad som händer på redovisningsområdet för att kunna tillämpa redovisningspraxis (Sandblom, 2005).

För att få en bredare bild av ämnet har revisionsbyråer inkluderats i undersökningen. De revisionsbyråer som intervjuats är Öhrlings PriceWaterhouseCoopers samt KPMG och

urvalet bygger på att de har specialister inom området lokaliserade i Göteborg samt att de var vänliga att avsätta tid för en intervju. I det här fallet visste författarna i förväg vem som söktes i respektive organisation vilket underlättade inbokandet av intervjuer. Respondenterna på revisionsbyråerna blev följande:

- Johan Rippe, Auktoriserad revisor, Öhrlings PriceWaterhouseCoopers
- Johan Kratz, Auktoriserad revisor, KPMG

2.2.3 Intervjumetod

Intervjuerna har genomförts i form av besöksintervjuer vilket enligt Eriksson och Wiedersheim-Paul (1997) innebär fördelar såsom att intervjusituationen blir kontrollerad samt att intervjuerna kan användas för komplicerade frågor. Dessutom kan intervjuaren följa upp frågor samtidigt som kroppsspråk kan utnyttjas för ytterligare nyanser, exempelvis om ansiktsuttrycken säger något annat än orden eller om den intervjuade verkar kunna sitt område (Eriksson & Wiedersheim-Paul, 1997). Med ovanstående resonemang som utgångspunkt ansågs besöksintervjuer mer fördelaktiga än exempelvis telefonintervjuer. Vid dokumentationen av intervjuerna har i första hand en bandspelare använts för att kunna återspegla intervjun exakt och inte missa viktiga synpunkter. Respondenternas svar försöktes även i så stor utsträckning som möjligt att antecknas i fall det skulle uppstå något problem med bandspelaren.

Vid utformningen av intervjufrågorna har två aspekter beaktats i enlighet med Patel och Davidson (2003). Den första aspekten behandlar i vilken utsträckning frågornas formulering och inbördes ordning är bestämda på förhand, det vill säga frågornas standardiseringsgrad. Intervjuer som bygger på en kvalitativ metod innebär oftast en låg grad av standardisering (Trost, 2005), vilket medför fördelar såsom större variationsmöjligheter genom att intervjuaren tillåts att ställa följdfrågor som kan bidra till en ökad förståelse. Det har nyttjats vid intervjutillfällena då respondenterna har haft möjligheten att styra ordningsföljden på frågorna, samtidigt som intervjuaren har formulerat följdfrågor utefter tidigare svar. Nackdelen med låg standardisering är att jämförbarheten och således tillförlitligheten kan minska eftersom olika respondenter inte har svarat på exakt samma fråga. För att motverka det har intervjuguider upprättats för de två respondentgrupperna; revisorer och företag, vilka bygger på de delfrågor som presenterades under avsnitt 1.2. Frågornas utformning är desamma inom de två grupperna och mellan grupperna skiljer de sig endast delvis åt (se bilaga 1 och 2).

Den andra aspekten, frågornas struktureringsgrad, behandlar i vilken utsträckning respondenten själv kan tolka frågorna, det vill säga att svaret inte i förväg är formulerat av intervjuaren (Patel & Davidson, 2003). En stor fördel med en låg struktureringsgrad är att respondenten inte tvingas in i ett läge där den endast tar det alternativ som mest påminner om deras egen uppfattning, utan har möjlighet att ge uttryck för sin exakta åsikt (Trost, 2005). Under intervjutillfällena kommer respondenterna, i enlighet med uppsatsförfattarnas intervjumetod, att ha möjlighet att utforma svaren på egen hand. I de fall där olika respondenter inte tolkar en fråga likadant påverkas jämförbarheten och därmed tillförlitligheten negativt. För att motverka det nyttjar intervjuerna tillfället att genom följdfrågor samt förklaringar få respondenterna att tolka frågorna på det vis de är

avsedda att uppfattas. En faktor som ger en hög struktureringsgrad är att det finns en struktur i intervjuguiden, det vill säga att forskaren vet vad som ska frågas efter och enbart fokuserar på det ämnet (Trost, 2005). För att uppnå hög struktureringsgrad utarbetades intervjuguiden först efter att förståelse kring IAS 39, och då främst gällande Fair value option samt säkringsredovisning, erhållits. Dessutom lästes ett flertal dokument samt artiklar för att få en uppfattning om olika parter åsikter om ämnet. Det resulterade i att intervjuguiden utgörs av specifika och för undersökningen relevanta frågor.

För att hålla en hög nivå på trovärdigheten i uppsatsen har intervjufrågorna utformas objektivt; ledande och laddade frågor har undvikits medan neutralitet eftersträvat i materialet (Trost, 2005). Intervjufrågorna har skickats till respondenterna i god tid före intervjutillfället för att ge dem tid för förberedelse. Nackdelen med det är att svaren kan bli mer utstuderade än spontana, men i det här fallet ansågs svaren snarare bli mer sanningsenliga på grund av deras svårighetsgrad. Två ytterligare aspekter som stärker trovärdigheten är att respondenterna kontaktades mer än en gång i de fall då oklarheter i intervjumaterialet uppstod och att sammanställningen av respondenternas svar skickades ut till respektive person för att minimera risken för missförstånd mellan intervjuaren och respondenten.

2.3 Metod för analys

Den information som erhöles från datainsamlingen har strukturerats och sammanställts utifrån de delfrågor som presenterades i avsnitt 1.2, för att utgöra empirin. Då syftet med uppsatsen är att utreda om företag kan avspegla en rättvis bild av sin verksamhet i enlighet med IAS 39, och att syftet inte är att göra jämförelser respondenterna emellan, har intervjusubjekten anonymiserats i empirin. Metod har valts för att flytta fokus från de enskilda respondenterna till problematiken kring de tre delfrågorna. För att styrka uppsatsens trovärdighet samt för att bidra med ytterligare information återfinns en komprimerad sammanställning av de enskilda respondenternas svar i bilaga 3-8. Uppsatsens trovärdighet stärks genom att de av respondenterna godkända bilagorna ligger till grund för empirin och därmed kan kontrolleras av läsaren.

Analysens upplägg överensstämmer med empirins upplägg på så vis att utgångspunkten ligger på de tre delfrågorna. Under respektive delfråga analyseras den data som presenteras i empirin utifrån den teoretiska referensramen. Genom att systematisera analysen i enlighet med det angivna upplägget har tolkningar och slutsatser av materialet kunnat dras på ett tydligt och överskådligt sätt. Då syftet med delfrågorna är att bidra till att besvara forskningsfrågan underlättar vald analysmetod vid redovisningen av slutsatser.

2.4 Studiens giltighetsanspråk

Enligt Trost (2005) är trovärdigheten ett av de största problemen med kvalitativa studier. För att uppsatsen ska anses som tillförlitlig har validitet och reliabilitet beaktats. Studiens generaliserbarhet har även diskuterats.

2.4.1 Validitet

Validitet uttrycker mätinstrumentets förmåga att mäta det som avser att mätas (Wiedersheim-Paul & Eriksson, 1997). Validitet vid kvalitativa studier kan, enligt Patel och Davidson (2003), exemplifieras med hur väl intervjuerna lyckas fånga mångtydighet samt tolka respondentens verklighetsuppfattning. Vid kvalitativa studier genomsyrar validiteten hela forskningsprocessen och leder till trovärdig, relevant och adekvat data (Patel & Davidson, 2003). För att öka den här uppsatsens validitet genom seriös och relevant empiri valdes intervjusubjekten noggrant. Respondentens förmåga att avge svar som motsvarar undersökningens syfte ansågs som det viktigaste kriteriet. För att uppnå detta gavs, som nämndes under avsnitt 2.2.2, tydliga specifikationer på vem i organisationen som var lämplig att intervjuas. Det var enbart denna åtgärd, vilken syftar till att säkerställa kvaliteten på intervjuerna, som författarna ansåg kunde göras i förväg. Validiteten anses öka när både företag och revisionsbyråer intervjuats då olika perspektiv tillsammans kan ge en mer rättvisande bild av helheten.

För att validiteten i intervjuerna ska vara så hög som möjligt har hänsyn tagits till följande aspekter. En intervjuguide har utarbetats för att stommen i de två olika typerna av intervjuer ska vara jämförbara. Det problem som uppdagats här är att när intervjuerna är delvis strukturerade finns det ett utrymme för att under intervjuens lopp konstruera följdfrågor som inte mäter det som från början avsågs. Å andra sidan ger delvis strukturerade intervjuer utrymme för att uppfatta mångtydiga och motsägelsefulla svar vilket ger högre validitet vid kvalitativa intervjuer.

2.4.2 Reliabilitet

En undersökning som har hög reliabilitet förväntas ge tillförlitliga och stabila utslag som ej är utsatta för slumpinflytanden. För kvalitativa studier behöver dock inte varierande utslag innebära låg reliabilitet då till exempel skiftande svar från samma respondent kan vara orsakad av ändrad uppfattning eller nya insikter. (Trost, 2005) I den här studien anses subjektiva svar inte utgöra ett problem då frågeställningen kräver en kvalitativ analys. Användandet av en intervjuguide har bidragit till ökad tillförlitlighet och det faktum att samtliga tre uppsatsförfattare har deltagit under intervjuerna har medfört att slumpinflytanden på grund av individuella bedömningar minskat. Det slumpinflytande som ligger utanför författarnas kontroll är hänförligt till den person som tilldelats som respondent på respektive företag. Det är svårt att säkerställa att samma verklighet ger samma resultat när endast en person intervjuats på vardera företag, vilket författarna är medvetna om att det kan påverka tillförlitligheten negativt.

En undersökningens validitet står i förhållande till dess reliabilitet och enligt Patel & Davidson (2003) är hög reliabilitet en förutsättning för att nå hög validitet. I kvalitativa studier används sällan begreppet reliabilitet, utan vävs samman med validitet, mot bakgrund att förståelsen av den unika situationen är det primära.

2.4.3 Generaliserbarhet

Enligt Backman (1998) innebär generaliserbarhet att resultat som erhållits från enstaka fall är applicerbara på en hel population. Vid en kvalitativ forskningsmetod är det inte möjligt att göra en statistisk signifikant prövning och därför svårt att generalisera

resultatet till en population. Däremot kan en teoretisk bedömning göras kring huruvida resultatet är generaliserbart till andra grupper. Möjligheten att applicera resultatet på en hel population eller på andra områden ökar ju mer abstrakt teori alternativt modell studien resulterat i, med andra ord hur allmänt applicerbar teorin eller modellen är (Langemar, 2003).

En faktor som pekar på att det mönster studien har resulterat i begränsar sig till en viss grupp är att de företag som intervjuats endast är verksamma inom tre branscher; tung tillverkningsindustri, teknik och rederi. Det medför att det kan vara svårt att hävda att studien är generaliserbar till stora företag i andra branscher och giltigheten kring studien kan i första hand endast sträcka sig till att gälla stora verksamheter i samma alternativt liknande branscher. Eftersom studien omfattat få företag i respektive bransch finns det även en viss osäkerhet huruvida företagen kan anses representera hela branschen. Skulle subjektens uppfattning om problemområdet dock vara likartade ökar sannolikheten för att resultatet är generaliserbart inom branschen och även för andra branscher. En ytterligare faktor som kan påverka generaliserbarheten negativt är att endast företag med huvudkontor i Göteborg finns representerade i urvalet. Det som talar för generaliserbarhet är att de valda subjekten inte är små lokala företag utan att de är verksamma på en nationell alternativt internationell marknad vilket gör att de antagligen har ett bredare perspektiv än företag som endast är lokaliserade i Göteborg.

3. Referensram

I det här kapitlet redogörs för den referensram som uppsatsen bygger på. Inledningsvis diskuteras hur en rättvisande bild av redovisningen kan uppnås vilket är ett av frågeställningens huvudområden. Därefter ges en överblick över derivatmarknaden och olika typer av derivat för att läsaren bör vara insatt i området för att förstå säkringsredovisning. Vidare kartläggs enbart värdering av finansiella instrument och säkringsredovisning i enlighet med IAS 39, då dessa delar är oberoende och åtskilda från övriga delar av standarden. Genomgående i kapitlet har författarna haft utgångspunkt i standarden IAS 39 som IASB gett ut den. Avslutningsvis ges därför en överblick över de restriktioner i IAS 39 som europeiska företag måste följa i sin redovisning och bakgrunden till varför dessa finns.

3.1 Rättvisande bild

Syftet med den externa redovisningen är att avspegla den ekonomiska verkligheten i företag på ett så riktigt sätt som möjligt, för att den ska kunna utgöra underlag för olika beslutsfattare. Det har dock funnits två olika synsätt på vad som menas med riktig redovisning och hur den ska komma till stånd. Det ena synsättet förespråkar en tillförlitlig redovisning med få bedömningar som stämmer överens med lagar och rekommendationer medan det andra synsättet förespråkar att det ska vara tillåtet att göra fler bedömningar och således avvika från lagar och rekommendationer om det medför att redovisningen blir mer relevant. (Smith, 2000)

I en optimal situation speglas redovisningen på ett rättvisande sätt genom att vara både tillförlitlig och relevant. I verkligheten måste dock i flera fall en avvägning mellan dessa två göras eftersom bedömningar oftast krävs för att uppnå hög relevans samtidigt som bedömningar innebär en lägre tillförlitlighet. Redovisningsreglerna i Sverige har historiskt sett inriktats på att skapa en tillförlitlig redovisning genom att förespråka värdering till anskaffningsvärde, där värderingen baseras på en faktisk transaktion. På senare tid har redovisningsreglerna kommit att fokusera allt mer på relevans och i takt med införandet av IASB:s regelverk blir utvecklingen än mer tydlig. Till exempel ska fler poster idag marknadsvärderas och fler orealiserade vinster påverka resultaträkningen. För att komma nära marknadsvärdet på poster samt nära värdet på orealiserade värdeförändringar krävs oftast bedömningar vilket leder till en lägre tillförlitlighet. Å andra sidan leder användning av orealiserade värdeförändringar till att redovisningen blir mer relevant. (Smith, 2000)

IAS 39 är en av IASB:s standarder som kräver värdering till verkligt värde på vissa poster. I standarden finns det även en valmöjlighet att värdera resterande instrument till verkligt värde. Orsaken till att det finns ett krav på värdering till verkligt värde inom standarden är att de flesta finansiella instrument handlas på en aktiv marknad. (Axelman, Phillips & Wahlqvist, 2004) Det innebär att det oftast inte krävs bedömningar för att bestämma värdet och medför att värderingen både blir relevant och tillförlitlig. IAS 39 förespråkar även användning av orealiserade värdeförändringar i större utsträckning än tidigare.

3.2 Tidigare forskning

Flera forskningsstudier har tidigare gjorts som behandlar relevansen gällande värdering till verkligt värde alternativt anskaffningsvärde. Khurana och Kim (2003) utreder huruvida verkligt värde är mer informativt än anskaffningsvärde vid värdering av finansiella instrument. Slutsatsen från studien påvisar att värdering till verkligt värde är mer relevant än värdering till anskaffningsvärde i de fall då marknadsnoteringar finns tillgängliga för det finansiella instrumentet i fråga. Khurana och Kim (2003) anser att resultatet påvisar att verkligt värde som värderingsgrund för finansiella instrument inte ökar relevansen så länge inte adekvata värderingsmodeller finns tillgängliga för finansiella instrument som inte handlas på en aktiv marknad. King (2003) presenterar en studie som inte bara diskuterar om värdering till verkligt värde är mer relevant än värdering till anskaffningsvärde utan diskuterar även problem som uppkommer vid redovisning till verkligt värde. Det problem som King främst pekar på är att det verkliga värdet kan variera mycket snabbt och åt olika håll. Barley och Haddad (2003) pekar på att utvecklingen av nya redovisningsstandarder resulterat i ett paradigmskifte där utvecklingen gått mot värdering till verkligt värde. Barley och Haddad anser att verkligt värde är mer relevant än anskaffningsvärde för intressenterna och att det ger mycket upplysningar till omvärlden.

3.3 Derivatmarknaden

Det finns risker som ett företag inte kan diversifiera bort men genom derivatmarknaden kan företag reglera sin exponering för dessa risker (Stein, 2001). Således är inte derivatmarknaden en källa för finansiering utan endast ett verktyg för företag att hantera risk (Brealey, Myers & Marcus, 2004). Företag kan minska sin risk genom att använda derivat för säkring men de kan också öka sin risk genom att spekulera med hjälp av derivat (Ross, Westerfield & Jaffe, 2005). Derivatinstrument är instrument vars värde står i relation till någon underliggande variabel såsom räntor, valutakurser, aktiekurser eller råvarupriser och kan översiktligt delas in i tre grupper; terminer, swapar och optioner (Artsberg, 2003). Derivat kräver förhållandevis liten nettoinvestering jämfört med andra typer av kontrakt och avtalet regleras vid en framtida tidpunkt. Huruvida ett derivat är en skuld eller tillgång är beroende av om avtalsvillkoren är potentiellt förmånliga eller oförmånliga. I de fall där derivat har ett positivt verkligt värde definieras derivatet som en finansiell tillgång. Det betyder att samma derivat kan vid olika tidpunkter skifta mellan att vara en finansiell tillgång och en finansiell skuld. (Axelman, Phillips & Wahlqvist, 2004)

3.3.1 Terminer

Terminskontrakt innebär ett åtagande att antingen köpa eller sälja en underliggande tillgång till ett förutbestämt pris vid en specifik tidpunkt. Vid terminshandel är båda parter förpliktade att genomföra affären och således betalas ingen premie ut vid avtalstecknandet. (Artsberg, 2003) Att köpa på termin kan innebära att företaget måste betala något mer än dagsnoteringen men i utbyte är företaget säkrat mot framtida kurssvängningar (Stein, 2001).

3.3.2 Swapar

En swap är ett kontrakt som innebär att två parter avtalat om att byta lånevillkor eller betalningsströmmar med varandra under kontraktets löptid. Parterna i swapen är bundna till överenskommelsen och måste byta vad som är avtalat även om det inte är till dess fördel. De vanligaste swaparna utgörs av ränte- och valutaswapar. Vid en ränteswap byts ett fast ränteflöde mot ett rörligt ränteflöde och nyttan av swapen är fortsättningsvis beroende av marknadsräntornas utveckling. När två parter ingår en ränteswap så skiftas inte lånen, det vill säga att kapitalet inte byter ägare. (Artsberg, 2003) Ett exempel på en ränteswap kan vara när ett företag tagit ett lån till rörlig ränta och har förväntningar om att räntan i framtiden kommer att förändras och därför vill ingå ett kontrakt för att på så sätt erhålla fast ränta. Företaget har därmed minskat sin känslighet för ränteförändringar. En valutaswap innebär att ett kassaflöde i en valuta byts mot ett kassaflöde i en annan valuta och till skillnad från ränteswapar så byter kapitalet ofta ägare (Brealey, Myers & Marcus, 2004).

3.3.3 Optioner

En köpoption ger innehavaren rättigheten, men inte skyldigheten, att köpa en underliggande tillgång till ett förutbestämt pris vid en framtida tidpunkt. En säljoption fungerar omvänt och ger köparen en rättighet, men inte en skyldighet, att sälja en underliggande tillgång till ett fast pris vid ett framtida datum. Den underliggande tillgången kan exempelvis utgöras av en vara, valuta eller ett finansiellt instrument. Utställaren av optionen har dock alltid en skyldighet att genomföra avtalet om köparen önskar det. (Artsberg, 2003) Köparen betalar ett premium till utställaren vid ingåendet av kontraktet för att i utbyte begränsa den egna risken (Stein, 2001). Det premium som köparen betalar behålls av utställaren oberoende av om köparen väljer att nyttja optionen eller ej. Huruvida optionen har ett värde i framtiden är bundet till utvecklingen av den underliggande tillgången. Köpoptioner har exempelvis ett värde om lösenpriset är lägre än marknadspriset på den underliggande tillgången. (Artsberg, 2003)

3.4 Värdering

Vid anskaffningstillfället ska finansiella tillgångar och skulder värderas till verkligt värde (IAS 39:43) vilket i standarden definieras som ett överenskommet pris mellan oberoende och kunniga parter som har intresse av att transaktionen genomförs (IAS 39:VT 71). I praktiken beräknas verkligt värde i första hand utifrån ett marknadsvärde för motsvarande eller liknande finansiella instrument och därefter genom beräkning med hjälp av värderingsmodeller som är accepterade av marknadsdeltagare (IAS 39:VT 74). Efter första redovisningstillfället ska finansiella instrument delas upp i fyra olika kategorier beroende på hur de ska redovisas och värderas (IAS 39:45), vilka beskrivs under avsnitt 3.4.1 till 3.4.4.

Ett problem uppstår vid de tillfällena då det är svårt att bestämma vilken kategori ett finansiellt instrument ska tillhöra eftersom de avvägningar som görs får konsekvenser på resultat- och balansräkningen. Det skulle även kunna innebära att företaget kan ha incitament att välja en kategori framför en annan.

Kategori	Värdering	Värdeförändring
Finansiella tillgångar och skulder som innehas för handel	Verkligt värde	Orealiserade och realiserade vinster och förluster redovisas i RR
Investeringar som innehas till förfall	Upplupet anskaffningsvärde	Realiserade vinster och förluster redovisas i RR
Fordringar och skulder	Upplupet anskaffningsvärde	Realiserade vinster och förluster redovisas i RR
Finansiella tillgångar som kan säljas	Verkligt värde	Orealiserade vinster och förluster redovisas direkt i EK och överförs till RR när de realiseras

Figur 1: Kategorisering och värdering av finansiella instrument (IAS 39)

3.4.1 Finansiella tillgångar och skulder som innehas för handel

De finansiella instrument som företag innehar med syfte att sälja eller återköpa på kort sikt samt alla derivat ska klassificeras som att de innehas för handel. Värdering ska ske till verkligt värde vilket leder till att värdet på bokslutsdagen kan variera på grund av marknadens fluktuationer. De orealiserade värdeförändringarna ska påverka resultaträkningen, vilket kräver mer av läsare av finansiella rapporter eftersom de både måste skilja mellan realiserade och orealiserade värdeförändringar samtidigt som resultaträkningen blir mer volatil. I och med att de finansiella instrument som innefattas i den här kategorin ska säljas eller återköpas på kort sikt är det troligt att det i de flesta fall finns en aktiv marknad och att det således inte krävs någon bedömning för att bestämma det verkliga värdet. I de fall det inte förekommer en aktiv marknad kommer fler bedömningar att krävas och problemet med eventuella felbedömningar blir större då effekten av dem påverkar såväl resultat- som balansräkning. (IAS 39:46 f, 55 f)

3.4.2 Investeringar som innehas till förfall

Investeringar som innehas till förfall utgörs av finansiella placeringar med fast löptid. De ska värderas till upplupet anskaffningsvärde genom användandet av effektivräntemetoden (se bilaga 9). Vid värdering till upplupet anskaffningsvärde påverkas inte värdet i balansräkningen av fluktuationer i investeringens verkliga värde. Det innebär att endast realiserade vinster och förluster redovisas i resultaträkningen. Värdering till anskaffningsvärdet kan med tiden bli inaktuellt om det avviker betydligt från det verkliga värdet. (IAS 39:46, 55 f)

3.4.3 Fordringar och skulder

I kategorin fordringar och skulder ingår lånefordringar och andra fordringar som har sitt ursprung i företaget, eller har förvärvats, och som inte innehas för handel (Axelman, Phillips & Wahlqvist, 2004). Värdering sker till upplupet anskaffningsvärde genom användandet av effektivräntemetoden. Här påverkas inte värdet i balansräkningen av fluktuationer i fordringens eller skuldens verkliga värde och därför påverkas inte resultaträkningen av orealiserade värdeförändringar. (IAS 39:46, 55 f) Av samma anledning som under avsnitt 3.4.2 underlättar det för läsaren när värdering sker i enlighet med den här kategorin och även problemet med att värdet kan bli inaktuellt kvarstår.

3.4.4 Finansiella tillgångar som kan säljas

Finansiella tillgångar som kan säljas innefattas i den här gruppen men också de tillgångar som inte kan klassificeras inom övriga kategorier. Tillgångar inom kategorin ska värderas till verkligt värde och förändringar i verkligt värde redovisas direkt i eget kapital och först vid avyttring redovisas den ackumulerade vinsten eller förlusten i resultaträkningen. (IAS 39:46, 55 f) I de fall då det inte finns en aktiv marknad för de finansiella tillgångarna inom den här kategorin krävs fler bedömningar, men effekten av eventuella felbedömningar påverkar endast balansräkningen eftersom orealiserade värdeförändringar redovisas direkt i eget kapital.

3.4.5 Fair value option

Enligt IAS 39 får företag efter anskaffningstillfället värdera både finansiella tillgångar och skulder till verkligt värde, oberoende av klassificeringskategori. Valet måste dock göras vid anskaffningstillfället. Det innebär att tillgångar och skulder som enligt tidigare definition tillhört kategorierna Investeringar som innehas till förfall, Fordringar och skulder och Finansiella tillgångar som kan säljas får klassificeras om till Finansiella tillgångar och skulder som innehas för handel. Resultatet blir att den finansiella tillgången eller skulden värderas till verkligt värde och orealiserade värdeförändringar redovisas i resultaträkningen. För att få värdera finansiella instrument till verkligt värde krävs att värdet kan mätas på tillförlitligt sätt och när det finansiella instrumentet väl värderas till verkligt värde får det ej i framtiden omvärderas till upplupet anskaffningsvärde. (www.iasplus.com)

Värdet på en skuld är beroende av ränta, valuta och kreditrisk. Skuldens faktiska ränta värderas till verkligt värde medan den orealiserade räntan, det vill säga marknadsräntan, inte påverkar värderingen av skulden. Eventuella valutafluktuationer påverkar skuldens värde med det verkliga värdet på förändringen. Företagets kreditrisk inverkar på lånet så till vida att lånevillkoren påverkas men det här beaktas inte vid värdering av skulder. Om Fair value option används vid värdering av skulder ska räntan, valutan och kreditrisken beaktas vid värderingen och därmed kommer de tre komponenterna att upptas till verkligt värde. (Kommissionens förordning nr 2086/2004)

3.5 Säkring

Ett företag måste hantera både företagsspecifika och marknadsspecifika risker varav den förra går att kontrollera medan den senare ligger utanför företagets förmåga att påverka. Effekterna av marknadsspecifika risker såsom fluktuationer i räntenivåer, valutakursförändringar och prisförändringar kan däremot minimeras genom användandet av säkringar. Det innebär att värdeförändringar utjämnas och om den är fullständig leder det till att förändringarna elimineras och att resultatet inte påverkas (IAS 39:10). En säkrad post hör till den operativa verksamheten och är den post för vilken risken i ett företag säkras. Exempel på poster som kan säkras är obligationer som påverkas av ränteförändringar och råvarupriser som fluktuerar i takt med valutakursförändringar. För att motverka värdeförändringar i den säkrade posten använder sig företag av ett säkringsinstrument, som oftast utgörs av ett derivat. (Justitiedepartementet, 2001)

För att kunna avspegla den ekonomiska säkringen i redovisningen använder sig företag av säkringsredovisning (Kommissionens förordning nr 2086/2004). På lång sikt påverkas inte resultatet oavsett om företaget använder säkringsredovisningen eller inte eftersom tillämpning av säkringsredovisning endast matchar flöden mellan perioder (Smith, 2000). Det är viktigt att skilja mellan den ekonomiska säkringen och säkringsredovisning på så sätt att företag kan säkra sin verksamhet mot risker och sedan välja mellan att ta upp den ekonomiska säkringen i redovisningen, genom säkringsredovisning, eller ej.

3.6 Säkringsredovisning

Enligt IAS 39:86 finns det tre olika säkringsförhållanden; säkring av verkligt värde, kassaflödessäkring och säkring av nettoinvestering i utlandsverksamhet.

3.6.1 Säkring av verkligt värde

	Exempel	Värdering	Värdeförändringar utan säkringsredovisning	Värdeförändringar med säkringsredovisning
Säkrade posten	Svensk statsobligation	Upplupet anskaffningsvärde	Endast realiserade värdeförändringar redovisas i RR	Orealiserade värdeförändringar redovisas i RR
Säkringsinstrument	Swap	Verkligt värde	Orealiserade värdeförändringar redovisas i RR	Orealiserade värdeförändringar redovisas i RR

Figur 2: Säkring av verkligt värde (IAS 39)

Säkring av verkligt värde innebär att företaget försöker minska risken för nettoförändringar i verkligt värde. Den säkrade posten skulle i det här fallet kunna vara en svensk statsobligation, vilken företaget planerar att inneha till förfall och ska därför, som beskrivits under avsnitt 3.4.2 värderas till upplupet anskaffningsvärde och orealiserade värdeförändringar ska ej påverka resultaträkningen. Den risk företaget tar i och med innehavet av en statsobligation är om obligationens värde förändras, vilket sker om marknadsräntan vid anskaffningstillfället skiljer sig mot nutida marknadsränta. Exempelvis kommer värdet på obligationen att minska i fall marknadsräntan stiger. Ett företag kan säkra sig mot obligationens värdeförändring genom att inskaffa en swap. Det innebär att den fasta kupongräntan som erhålls från obligationen byts mot en ränta som fluktuerar i takt med marknadsräntan och på så sätt kommer inte företaget att påverkas av förändringar i räntenivåer. En swap är ett derivat som ska värderas till verkligt värde och dess värdeförändring ska påverka resultaträkningen, till skillnad mot obligationens värdeförändring (IAS 39:46). Det betyder att om marknadsräntan förändras kommer både obligationens och derivatets värde att påverkas men enbart derivatets värdeförändring avspeglas i resultaträkningen. Således kommer det redovisade resultatet att påverkas av värdeförändringen medan de ekonomiska händelserna förblir oförändrade. För att motverka den här problematiken har företag möjlighet att omvärdera obligationen till verkligt värde förutsatt att kriterierna för säkringsredovisning är uppfyllda. Obligationens värdeförändring kommer i det här fallet att påverka resultaträkningen, vilket innebär att denna blir oförändrad precis som de ekonomiska händelserna (IAS 39:85 ff).

3.6.2 Kassafördessäkring

	Exempel	Värdering	Värdeförändringar utan säkringsredovisning	Värdeförändringar med säkringsredovisning
Säkrade posten	Framtida kundorder	Finns ej i BR	Finns ej i BR	Den säkrade posten finns ej i BR och därför påverkar värdeförändringar ej BR och RR förrän de realiserar
Säkringsinstrument	Valutatermin	Verkligt värde	Orealiserade värdeförändringar redovisas i RR	Orealiserade värdeförändringar redovisas direkt i EK och överförs till RR när den säkrade posten realiserar

Figur 3: Kassafördessäkring (IAS 39)

Ett företag kan även säkra sig mot förändringar i framtida kassaflöden. Den säkrade posten skulle i det här fallet, i ett svenskt företag, kunna utgöras av en framtida kundorder på 10 MUSD som faller till betalning om tre månader. I dagsläget handlas 1 USD för 7 SEK och företaget vill vara säker på att det om tre månader erhåller 70 MSEK, därför anskaffas en valutatermin som ett säkringsinstrument. Valutaterminen innebär att företaget i framtiden kan sälja 10 MUSD till en valutakurs motsvarande 7 SEK/USD. Eftersom försäljningen ej har inträffat ännu är det endast valutaterminen som är upptagen i balansräkningen och när valutakursen ändras och då även valutaterminens värde, som är ett derivat, ska derivatets värdeförändring återspeglas i resultaträkningen (IAS 39:46). Även kundorderns värde påverkas av valutakursförändringen men eftersom kundordern inte är upptagen i balansräkningen återges inte dess värdeförändring i resultaträkningen. Det betyder att det redovisade resultatet kontinuerligt påverkas av värdeförändringen medan de ekonomiska händelserna blir oförändrade. Företaget har möjlighet att visa ovanstående säkring i redovisningen i fall kraven för säkringsredovisning uppfylls, exempelvis måste företagen vara säkra på att de prognostiserade flödena med största sannolikhet uppkommer (IAS 39:88). Valutaterminens värdeförändring kommer innan realisering därmed endast att påverka eget kapital och inte resultaträkning (IAS 39:95). Antag att när kassaflödet realiserats är värdet på kundordern 60 MSEK, vilket redovisas i resultaträkningen. Valutaterminen har därmed ökat i värde med 10 MSEK och denna värdeförändring flyttas vid realiseringen från det egna kapitalet till resultaträkningen (IAS 39:100). Det betyder att företaget vid försäljningen har erhållit 70 MSEK, vilket syns i resultaträkningen. Innebörden av säkringsredovisning blir att det redovisade värdet kontinuerligt återspeglar de ekonomiska händelserna och inte enbart vid realiseringen.

3.6.3 Säkring av nettoinvestering i utlandsverksamhet

	Exempel	Värdering	Värdeförändringar utan säkringsredovisning	Värdeförändringar med säkringsredovisning
Säkrade posten	Utländskt dotterbolag	Valutan enligt dagskursmetoden	Orealiserade värdeförändringar redovisas direkt i EK och överförs till RR när de realiseras	Orealiserade värdeförändringar redovisas direkt i EK och överförs till RR när de realiseras
Säkringsinstrument	Lån	Valutan till verkligt värde	Orealiserade värdeförändringar redovisas i RR	Orealiserade värdeförändringar redovisas direkt i EK och överförs till RR när den säkrade posten realiseras

Figur 4: Säkring av nettoinvestering i utlandsverksamhet (IAS 39)

Ett företag som har investeringar i utlandsverksamhet, exempelvis ett utländskt dotterbolag, kan välja mellan två metoder för omräkning till moderbolagets valuta; dagskurs- eller monetärmetoden (IAS 21:15, 17). I praktiken använder de flesta företag dagskursmetoden (Rundfelt, 2001). Enligt dagskursmetoden tar koncernen upp alla dotterbolagets tillgångar och skulder till bokslutsdagens kurs i balansräkningen, vilket innebär att i de fall där valutakursen har ändrats syns nettoförändringen i eget kapital. Med andra ord tar koncernen upp valutavinster och valutaförluster direkt mot eget kapital och resultaträkningen påverkas inte förrän vid försäljning, då värdeförändringen flyttas från det egna kapitalet till resultaträkningen. Nettoexponeringen i ett utländskt dotterbolag motsvaras av dess egna kapital (Lönqvist, 2005). För att på koncernnivå säkra mot valutakursförändringar tar moderbolaget ett lån i den utländska valutan motsvarande dotterbolagets egna kapital. Lånets valutakursförändring ska tas upp till verkligt värde, vilket innebär att värdeförändringen kontinuerligt ska redovisas i resultaträkningen (IAS 39:47). Då värdeförändringen påverkar både säkringsinstrumentet (lånet) och den säkrade posten (nettoexponering i dotterbolag) men då endast värdeförändringen gällande säkringsinstrumentet löpande syns i resultaträkningen kommer inte det redovisade resultatet spegla de ekonomiska händelserna. När företaget använder säkringsredovisning ska även värdeförändringarna gällande säkringsinstrumentet, istället för att kontinuerligt bokas mot resultaträkningen, bokas direkt mot eget kapital och flyttas till resultaträkningen först när dotterbolaget säljs (IAS 39:102). Sammantaget innebär det att varken värdeförändringarna gällande den säkrade posten eller säkringsinstrumentet påverkar resultaträkningen innan försäljningen äger rum, vilket betyder att det redovisade värdet kommer att motsvara de ekonomiska händelserna.

3.6.4 Krav

IAS 39 ställer höga krav på hur ett företag ska hantera säkringsredovisning. Exempelvis måste företag formellt ange mål och strategi för riskhanteringen gällande säkringen samt identifiera och dokumentera säkringsförhållandena (IAS 39:88). Säkringar för tillgångar

och skulder som inte är derivat måste även omfatta en säkring av en valutarisk. Vidare krävs att det finns en stark negativ korrelation, som kan mätas på ett tillförlitligt sätt, mellan värdeförändringen på den säkrade posten och säkringsinstrumentet, vilket i standarden benämns som en effektiv säkring. (IAS 39:72 f) Enligt IAS 39:VT 105 b måste de motverkande förändringarna ligga inom intervallet 80 till 125 procent för att anses vara effektiva. Om exempelvis förlusten på ett säkringsinstrument uppgår till 120 och vinsten på det säkrade instrumentet uppgår till 100 kan effektiviteten beräknas som $120/100$ vilket motsvarar 120 procent eller omvänt beräknas som $100/120$ vilket motsvarar 83 procent. Säkringen kan således anses vara effektiv.

3.6.5 Interna säkringar

I de fall bolag inom en koncern ingår ett säkringsförhållande uppstår en intern säkring. Säkringen kan gälla en valutarisk mellan två bolag inom koncernen som har verksamhet i olika länder. Båda parterna vill försäkra sig om att ej få en ofördelaktig kurs vid försäljningen men då båda bolagen ingår i samma koncern har kursförändringar ingen betydelse på koncernnivå. Det belyses vid upprättande av ett koncernbokslut då interna transaktioner elimineras och således också interna säkringar (IAS 39:73). Det faktum att en koncern ändå ingår en intern säkring beror på att det alltid finns en underliggande transaktion med en extern part. Om exempelvis ett svenskt bolag säljer varor till ett tyskt bolag inom samma koncern och det tyska bolaget säljer vidare varorna till kund så blir kunden den externa parten men säkringsförhållandet ingås endast mellan bolagen. I detta exempel har bolagen säkrat den risk som valutaförändringar kan innebära. Även ifall själva säkringen endast sker mellan bolagen inom koncernen så härstammar kassaflödet inte från det tyska bolaget utan från kunden, den externa parten. (Kratz, 2005)

3.6.6 Makrosäkringar

Med en makrosäkring menas att ett företag säkrar ett nettovärde istället för att säkra post för post. Icke-finansiella företag använder främst makrosäkringar för att säkra valutarisker. De kan exempelvis ha flera kundfordringar som tillsammans har ett värde på 100 MUSD och leverantörsskulder på 70 MUSD och i det här fallet innebär en makrosäkring att valutarisken för nettovärdet på 30 MUSD kan säkras. Banker använder i stället makrosäkringar för att säkra ränterisker. (Rippe, 2005) Om en bank exempelvis har 100 MSEK i räntebärande tillgångar och 80 MSEK i räntebärande skulder kan de använda sig av ett derivat för att säkra nettot på 20 MSEK. Enligt IAS 39 är det inte tillåtet att tillämpa säkringsredovisning för ett nettoflöde utan företag måste designera vad de säkrar (Mills & O'Neill, 2005).

3.7 Värdering kopplad till säkringsredovisning

Som beskrevs under de avsnitt som behandlade säkringsredovisning kan företag genom att använda sig av säkringsredovisning förändra den påverkan som realiserade värdeförändringar av säkringsinstrument har på resultaträkningen. Under avsnitt 3.4.1 förklarades att derivat ska klassificeras som finansiella tillgångar och skulder som innehas för handel och att realiserade vinster samt förluster ska påverka resultaträkningen. I de fall derivatet används i säkringssyfte och även uppfyller kraven för säkringsredovisning kan företaget förhindra de realiserade vinsternas inverkan på resultatet. I exemplet som gavs under avsnitt 3.6.2 beskrevs ett sådant fall.

Värdeförändringarna i derivatet, som här var en valutatermin, skulle ursprungligen gå mot resultaträkningen, men genom att använda sig av säkringsredovisning bokas värdeförändringarna i stället mot eget kapital.

Ett företag använder sig av säkringsredovisning för att matcha den säkrade postens och säkringsinstrumentets värdeförändringar samtidigt mot resultaträkningen, men som har nämnts tidigare (avsnitt 3.6.4) finns det olika krav för när ett företag ska få använda säkringsredovisning. För att ändå uppnå samma effekt som säkringsredovisning har företag ytterligare en valmöjlighet, Fair value option. Exempelvis ska företag värdera investeringar som innehas till förfall till anskaffningsvärde och värdeförändringarna ska inte påverka resultaträkningen förrän de har realiserats, vilket beskrivs under avsnitt 3.4.2. I avsnittet som beskriver säkring av verkligt värde ges ett exempel där företaget säkrar sig mot värdeförändringar i räntan på en svensk statobligation genom att införskaffa en swap. Som beskrivs matchar företaget värdeförändringarna i den svenska statsobligationen och swapen mot varandra genom säkringsredovisning, vilket innebär att båda posterna ska värderas till verkligt värde och orealiserade vinster samt förluster ska bokas mot resultaträkningen. Motsvarande effekt uppnås då företaget använder sig av Fair value option på den svenska statsobligationen. Företaget kan enligt reglerna om Fair value option värdera den svenska statobligationen till verkligt värde och värdeförändringen ska därmed bokas mot resultaträkningen, vilket beskrivs under avsnitt 3.4.5. Då swapen är ett derivat ska även den värderas till verkligt värde via resultaträkningen och således påverkar både den svenska statsobligationens orealiserade värdeförändringar och swapens orealiserade värdeförändringar resultaträkningen. Företaget har därmed matchat säkringsinstrumentet och den säkrade postens värdeförändringar mot varandra genom användning av Fair value option, vilket var syftet med säkringsredovisning.

3.8 Restriktioner inom IAS 39 för europeiska företag

Uppsatsens teoretiska referensram utgår från IAS 39 såsom IASB har utformat den, vilket på vissa punkter avviker från hur EU har antagit standarden. Nedan ges en överblick över vilka restriktioner europeiska företag har att beakta.

3.8.1 Fair value option för skulder

IAS 39 ger företag valmöjligheten att värdera skulder till verkligt värde men EU har valt att exkludera det här alternativet för europeiska företag. Bakgrunden till beslutet grundar sig på att företag, vars kreditvärdighet minskar, skulle redovisa minskade skulder och på så sätt visa en bättre ställning än vad som avspeglar verkligheten. Det här sker på grund av att en högre kreditrisk ger en högre diskonteringsränta och således lägre värderade skulder. (Kommissionens förordning nr 2086/2004)

Att exkludera valmöjligheten att värdera alla finansiella tillgångar och skulder till verkligt värde utan några begränsningar baseras på ECBs, ansvariga för stabilitetstillsyn inom Baselkommitténs och medlemsstaternas börsövervaknings synpunkter. De har invändningar mot att det enligt IAS 39 ska vara tillåtet att utnyttja valmöjligheten att redovisa skulder på ett olämpligt sätt. IASB har tagit åt sig av kritiken och i ett utkast från april 2004 föreslår de vissa begränsningar till Fair value option. (Kommissionens förordning nr 2086/2004) Till skillnad mot ovanstående parter anser European Banking

Federation att Fair value option inte ska begränsas till att exempelvis endast gälla för vissa finansiella instrument eftersom det skulle lösa andra svårigheter som finns inom IAS 39 (www.fbe.be). I äldre dokument kan det utläsas att kommissionen förväntade sig att en lösning på problematiken skulle ha kommit i slutet på 2004 men den har dröjt (www.europa.eu.int).

I mars 2005 hölls en offentlig rundabordsdiskussion med 30 personer från bland annat europeiska banker, försäkringsbolag och finansiella övervakningsmyndigheter angående ett nytt förslag. Syftet med mötet var att även andra parter än ECB och Baselkommittén skulle få komma till tals för att säkerställa att förslaget passar samtliga berörda. (www.iasplus.com) Utkastet innebar att Fair value option endast är tillåtet för de företag som försöker undvika problemen som kan uppstå om tillgångar värderas till verkligt värde medan skulder värderas till anskaffningsvärde och för de företag som kan bevisa att de redan använder sig av verkligt värde vid intern rapportering (Jopson & Felsted, 2005). Försäkringsbranschens respondenter på mötet föredrog den ursprungliga Fair value option men ansåg att förslaget i utkastet var godkänt, vilket även majoriteten av respondenterna från bankerna tyckte (www.iasplus.com). Däremot är både Baselkommittén för banktillsyn och ECB även kritiska till det nya förslaget då de anser att möjligheten att värdera till verkligt värde är allt för omfattande och bör begränsas ytterligare (Far info nr 2, 2005).

Enligt Enevoldsen (2005) har ett nytt förslag utarbetats som troligtvis kommer att stödjas av alla berörda parter. IASB kommer att offentliggöra förslaget den 16 juni 2005 och det innebär begränsningar av Fair value option både på tillgångssidan och på skuldsidan. Antagligen påminner förslaget om det som diskuterades i mars 2005.

3.8.2 Förbud mot makrosäkringar

Enligt IAS 39 tillåts inte makrosäkringar eftersom det då inte går att uppfylla kravet på identifiering av specifika poster, men EU valt att delvis exkludera det här förbudet (Axelman, Phillips & Wahlqvist, 2004). En av delarna som har uteslutits är säkring av tillgångar och skulder där motparten har möjlighet att avveckla tillgången eller skulden när som helst. I och med att avsnittet exkluderats blir det tillåtet att räntesäkra vanliga bankkonton. En ytterligare del som borttagits från standarden medför att banker inte enbart kan säkra enskilda konton utan även en portfölj av konton. Resultatet blir att makrosäkring för ränterisk är tillåtet men inte för exempelvis valutarisker, det vill säga den makrosäkring som företag främst använder. (ARC, 2004)

Valet att exkludera vissa bestämmelser gällande säkringsredovisning är ett resultat av den kritik som riktas mot standarden från europeiska banker, där bankerna hävdar att IAS 39 inte tar hänsyn till hur de bedriver sin tillgångs- och skuldförvaltning i en miljö med fast ränta (Kommissionens förordning nr 2086/2004). Flera banker påstår att IAS 39 kommer att tvinga dem till en kostsam omorganisation i sin tillgångs- och skuldförvaltning samt i nya redovisningssystem, dessutom kommer standarden innebära en orimlig volatilitet (www.europa.eu.int). Frågans vikt belyses av att de franska bankerna förmått den franska presidenten att reagera (Far info nr 2, 2004) och att det i mars 2003 hölls nio publika debatter där mer än 100 individer och organisationer deltog (Hague, Ian P. N. 2004).

I augusti 2003 framtogs ett förslag av IASB angående förändringar av portföljsäkring av ränterisk för att lösa bankernas problem (www.iasb.org, 2) och därefter har förslaget diskuterats på ett flertal möten, men ej godkänts (www.iasplus.com). IASB har ändå genomfört en ändring i mars 2004 och möjliggjorde därmed säkringsredovisning av verkligt värde för en portföljsäkring av ränterisk. Ändringen var inte tillräcklig eftersom EU fortfarande efter förslaget exkluderar delar i standarden som berör området för att tillåta säkringsredovisning av ränterisk på kärnverksamhet. European Banking Federation har föreslagit ett nytt säkringsförhållande för säkringar av räntemarginaler, räntemarginalsäkring, som bättre speglar bankernas tillgång- och skuldförvaltning. Förslaget granskas för tillfället av IASB. (Kommissionens förordning nr 2086/2004)

3.8.3 Koncerninterna säkringar

I den reviderade upplagan av IAS 39 som gavs ut i december 2003 exkluderades möjligheten att säkra interna prognostiserade transaktioner. Ändringen som IASB gjorde upplevdes som ett misstag bland annat eftersom säkring av interna prognostiserade transaktioner är tillåtet i US GAAP. Efter protester har frågan diskuterats på flera av IASB:s möten och organisationen har vid senare tillfällen förtydligat att företag fortfarande kan få till stånd säkringar avseende samma poster om de härleder säkringsförhållandet till en extern part. De har även dementerat uppgifterna om att exkluderingen var ett misstag (www.iasplus.com). I april 2005 förde IASB tillbaka möjligheten att internsäkra i standarden, dock krävs det att EU antar denna punkt innan europeiska företag tillåts att säkra sina interna prognostiserade transaktioner (Far info nr 4 2005).

4. Empiri

Det här kapitlet syftar till att redogöra för hur de tillfrågade i undersökningen upplever verkligheten. Kapitlets struktur bygger på de delfrågor som avser att besvara forskningsfrågan. Eftersom fokus i studien ligger på problemområdena och inte på de individuella respondenternas svar har respondenterna anonymiserats. För att styrka uppsatsens trovärdighet samt bidra med mer specifik information återfinns respektive intervju i komprimerat format i bilaga 3-8.

4.1 Kan värdering till verkligt värde av finansiella instrument spegla en ekonomiskt riktig bild?

I allmänhet anser respondenterna att värdering till verkligt värde av finansiella instrument är möjlig och kan göras på ett tillförlitligt sätt då det ofta är instrument som handlas på en aktiv marknad där det finns marknadsnoteringar. Dock har flera respondenter förklarat att tillförlitligheten kan vara ett problem om instrumenten är komplexa i sin sammansättning och således ej vanligt förekommande. Samtliga respondenter är överens om att värdering till verkligt värde är mer relevant än värdering till anskaffningsvärde på bokslutsdagen. Samtidigt påpekar tre av respondenterna att det är viktigt att läsaren är medveten om att det verkliga värdet endast avspeglar värdet på bokslutsdagen och därefter kan ha ändrats. En av respondenterna framhöll att anskaffningsvärdet vid en tidpunkt efter bokslutsdagen kan vara mer relevant än bokslutsdagens verkliga värde. Ett ytterligare problem gällande relevansen som revisorerna samt en företagsrespondent belyste är att det kan bli missvisande att värdera skulder fullt ut till verkligt värde eftersom det innebär att skulderna minskar i värde när ett företag får en ökad kreditrisk. Flertalet av respondenterna från företagen hade inte övervägt värdering av skulder till ett verkligt värde. Även revisorerna har uppfattningen att få företag funderat på Fair value option för skulder. De förklarar detta med att hänvisa till att de flesta bolag inte är intresserade av att ha en stor volatilitet på skuldsidan och att de finansiella instrumenten endast utgör en liten del av resultaträkningen för icke-finansiella företag.

De båda revisorerna är överens om att grundtanken med Fair value option är bra då säkringsredovisning kan komma till stånd utan de krav på dokumentation, effektivitet och hänförlighet som krävs för säkringsredovisning. En av revisorerna påpekar att nackdelen med Fair value option är att flexibiliteten minskar då värderingsmetoden ej kan ändras i framtiden. Fair value option för tillgångar, som idag tillåts, tillämpas inte av de företag som ingår i studien utan samtliga värderar sina tillgångar i enlighet med den värderingsmodell som presenteras i Figur 1.

4.2 Vilka problem gällande säkringsredovisning stöter företag på?

4.2.1 Makrosäkringar

Samtliga av respondenterna anser att förbud mot makrosäkringar inte påverkar icke-finansiella företag i så stor utsträckning. En respondent på ett av företagen förklarar att om de till exempel har kundfordringar till ett värde av 100 USD och leverantörsskulder

på 50 USD, vill de säkra 50 USD. Företaget ska enligt IAS 39 säkra kundfordringarna och leverantörsskulderna separerade från varandra för att uppfylla kravet på säkringsredovisning. På grund av att företaget med stor sannolikhet måste vara säker på att de prognostiserade flödena infrias uppkommer ett problem då företaget måste veta att kundfordringarna kommer att uppgå till 100 USD och leverantörsskulderna till 50 USD. I praktiken säkrar företaget endast 50 USD vilket hänförs till kundfordringarna och på så sätt har företaget både kommit runt problematiken med härledning och prognostiserade flöden. Även om företaget inte skulle få in 100 USD i kundfordringar är sannolikheten stor att 50 USD inbringas. Som en av revisorerna påpekar har företaget därmed säkrat ett nettoflöde, trots förbudet, med skillnaden att definitionen av säkringen görs på ett annorlunda sätt. Enligt en av revisorerna uppstår ett annat problem här om det uppkommer en värdeförändring i säkringsinstrumentet. Ekonomiskt sett har företaget säkrat både försäljning och inköp men i och med att de endast hänför säkringen till kundfordringarna innebär det att hela resultateffekten hamnar på samma rad i resultaträkningen, i det här fallet på omsättningsraden. Problemet för företagen är att de vill fördela värdeförändringen mellan omsättning och kostnad för sålda varor.

Båda revisorerna är eniga om att lobbyverksamheten har haft inflytande vid utformningen av IAS 39 och det gäller främst området makrosäkringar. I debatten har europeiska banker varit mest aktiva, vilket beror på att de påverkas i större uträkning än icke-finansiella företag av reglerna. En av revisorerna förklarar det med att de har en så liten andel eget kapital att en önskad volatilitet skulle kunna resultera i att hela det egna kapitalet försvinner. Ett stort industriföretag har ofta en betydande andel eget kapital vilket innebär att de inte upplever samma problematik.

4.2.2 Koncerninterna säkringar

Ett område som flera av respondenterna har belyst som ett problemområde behandlar säkring av koncerninterna prognostiserade transaktioner. Här anser respondenterna att IASB begick ett misstag vid införandet av standarden då möjligheten att säkra interna prognostiserade flöden togs bort. Problemet för företagen blir, enligt flera av respondenterna, att interna säkringar måste härledas externt. Företagen får då upprätta en dokumentation som ser helt annorlunda ut än det faktiska syftet med säkringen, vilket i många fall leder till en artificiell redovisning som inte speglar det sätt som företag arbetar på. Den faktiska redovisningen påverkas inte av om företag tillåts internsäkra eller inte då det finns ett externt flöde som motsvarar det som senare blir ett internt flöde. Således är det endast dokumentationen som ser annorlunda ut och den blir även mer komplicerad. De respondenter som berört området hoppas att EU, innan utgången av år 2005, antar den ändring av standarden som IASB nu arbetat fram som tillåter säkringar av interna prognostiserade flöden. Som flera respondenter påpekar är koncerninterna balanser avseende valuta inte ett problem för företag i Europa då de främst handlar inom regionen och därav inte har någon valutaexponering. Svenska bolag inom en koncern som säljer delar av sin produktion till andra bolag inom koncernen som har en annan funktionell valuta än kronor berörs däremot. En av revisorerna hävdar att det är just därför som flertalet av de svenska storföretagen deltagit i lobbyverksamheten med syfte att göra IASB medveten om problemet och få organisationen att finna en lösning på det.

4.2.3 Påverkan på affärsbeslut

Flertalet av respondenterna anser att säkringsredovisning, som den är utformad enligt IAS 39, kan påverka affärsbeslut. Enligt en respondent på ett av företagen kan det bli så att företaget ser till redovisningens effekter innan ett beslut fattas. En av revisorerna beskriver att treasuryavdelningen och redovisningsavdelningen numera måste ha ett tätare samarbete. Treasuryavdelningens uppgift innebär att hantera företagets risk och tjäna pengar på ett mandat vilket har kommit att påverkas av IAS 39 så till vida att kraven på härledning ökat. Exempelvis kan det innebära att redovisningsavdelningen ber treasuryavdelningen att ingå två valutaswapar istället för en, för att få till stånd säkringsredovisning, vilket kan störa treasuryavdelningens arbete. Samma revisor tycker att det faktum att avdelningarna tvingas samarbeta och ha förståelse för varandras arbetsuppgifter däremot är positivt.

4.2.4 Kostnad kontra nytta

Enligt respondenterna har implementeringen av IFRS i allmänhet, och IAS 39 i synnerhet, varit arbetskrävande. Respondenterna på företagen beskriver att deras rutiner för dokumentation har varit tvungna att omarbetats och dokumentationen har blivit mer omfattande vilket har tagit mycket resurser i anspråk. Ett fåtal av respondenterna anser att ovanstående även medfört positiva effekter för företagen då de noggrant måste gå igenom sina finansiella instrument men de flesta av respondenterna är eniga om att mest nytta tillfaller intressenterna eftersom redovisningen blir mer transparent.

En revisor påpekar att säkringsredovisning handlar om att periodisera ett resultat från en period till en annan. Nyttan med säkringsredovisning uppkommer då investeringarna blir mer komfortabla med jämnare resultat och således kan denna typ av redovisning vara ett medel som hjälper läsaren. I vissa fall kan kostnaden för att få till stånd säkringsredovisning vara så hög att det inte är värt att eliminera volatiliteten.

4.3 Hur påverkar redovisning enligt IAS 39 den bild företag lämnar till omvärlden?

4.3.1 Säkringsredovisning kontra ekonomisk säkring

Enligt samtliga av respondenterna är det stora problemet med införandet av IAS 39 säkringsredovisning på grund av de krav som finns. Genomgående anses att regelverket är för komplext och saknar riktlinjer för hur tillämpning ska ske i praktiken samtidigt som praxis ännu inte etablerats. Det medför att flertalet av företagen använder ekonomiska säkringar som inte tas upp i redovisningen och i vilken utsträckning företagen tillämpar säkringsredovisning skiljer sig kraftigt åt. Två av företagen anser att det redovisade resultatet påverkas medan ett företag anser att påverkan på resultatet är obetydlig. Även revisorerna ser ett problem härvid då företag hanterar risken ekonomiskt men ej visar den i redovisningen, vilket skapar volatilitet i resultatet mellan perioder. Uppfattningen går isär mellan respondenterna om det finns något mönster på vilka företag som väljer att tillämpa säkringsredovisning eller inte. Exempelvis anser respondenten från det onoterade företaget att de troligtvis skulle ha tillämpat säkringsredovisning i större utsträckning om företaget hade varit börsnoterat eftersom stora kast i resultatet och

missade prognoser då skulle vara ett större problem. Ett av de noterade företagen tillämpar inte säkringsredovisning i lika stor utsträckning som de övriga noterade företagen. Dock påpekar respondenten från det aktuella företaget att om intressenterna inte förstår varför de har fått ett mer volatilt resultat så kommer de överväga att säkringsredovisa i större utsträckning. Vidare anser en av revisorerna att det inte går att urskilja något mönster avseende i vilken utsträckning stora respektive små företag tillämpar säkringsredovisning men att däremot de flesta företag försöker säkringsredovisa valutarisken. Samma revisor förklarar det med att valutaförändringar påverkar rörelsens resultat kraftigt genom fluktuationer i omsättning och kostnad för sålda varor. Företag är generellt mer känsliga för förändringar i nyckeltal som har med rörelseresultatet att göra än de som påverkas av finansiella poster. Att företag i större utsträckning säkrar för valutarisken jämfört med andra risker stämmer väl överens med vad respondenterna på företagen angett.

4.3.2 Påverkan på balans- och resultaträkning

Införandet av IAS 39 har, enligt flertalet av respondenterna, en stor påverkan på resultat- och balansräkning då flera finansiella instrument ska värderas till verkligt värde där värdeförändringen i vissa fall ska påverka resultaträkningen. Balansräkningen kommer att påverkas då tillgångar är upptagna till bokslutsdagens verkliga värde istället för anskaffningsvärdet. Resultaträkningen kommer att bestå av både orealiserade och realiserade vinster och förluster. En av revisorerna tycker att det är en nackdel att Sverige traditionellt sett varit resultatorienterade eftersom innehållet i resultaträkningen har förändrats i hög grad i och med införandet av IASB:s regelverk. Samma respondent anser att resultaträkningen som den ser ut idag inte är ett bra mått på vad bolaget har presterat under innevarande period rent operationellt, eftersom värdeförändringar på tillgångsmassan även syns i resultatet. Även den andra revisorn samt en av respondenterna från ett företag är inne på samma spår då de inte tycker att det operativa resultatet numera särskiljs på ett tydligt sätt. Med andra ord blir det svårare att avgöra huruvida den operativa verksamheten går bra eller dåligt.

Respondenten från företaget påpekar dessutom att redovisningen inte bara är till för externa läsare utan även används som ett internt styrmedel. Genom att den externa redovisningen påverkas av orealiserade resultat blir det större skillnad mellan den interna och externa redovisningen, vilket kan leda till missuppfattningar inom företaget. De båda respondenterna ovan tror att det i framtiden, på grund av ovanstående problem, kommer att utarbetas en ny form av resultaträkning där det operationella resultatet på ett mer tydligt sätt skiljs från orealiserade värdeförändringar. En av revisorerna berättar vidare att många företag har bonusvillkor kopplade till olika rörelseresultat och även lånevillkor är kopplade till nyckeltal som påverkas av poster i balansräkningen. En orealiserad värdeförändring kan därmed ändra nyckeltal vilket kan leda till felaktiga beslut och styreffekter. Respondenten anser vidare att detta är en del av debatten som ej uppmärksammas, vilket är olyckligt.

4.3.3 Intressenter

Hur balans- och resultaträkningen påverkas i och med införandet av IAS 39 kan vara svårt för allmänheten att förstå, enligt flera respondenter. Om företaget tillämpar

säkringsredovisning eller inte har en betydelse för hur resultatet ska analyseras och det kräver därför mycket av läsaren. En av respondenterna från ett företag förklarar att många ”vanliga” aktieägare gör sin bedömning av hur ett företag går med hjälp av information från journalister via medier. Det innebär att okunskap i det här ledet kan orsaka att aktieägare får en felaktig uppfattning om resultatet, exempelvis genom att ett för stort fokus läggs på resultatraden utan att analysera bakomliggande orsaker. Respondenten ser en fara i att intressenterna inte förstår skillnaden mellan det redovisade resultatet och det operationella resultatet och att realiserade vinster kommer att ses som en intäkt. Flera av respondenterna påpekar att i de fall intressenterna besitter kunskap inom ämnet utgör IAS 39 inget problem utan bidrar snarare till att intressenten erhåller mer information om företaget. En av revisorerna förklarade, för att belysa hur viktig frågan är, att företag bjuder in analytiker för att förklara hur de nya reglerna kommer att påverka deras redovisning och på så sätt få analytikernas förtroende för företagets riskhantering. Enligt en revisor kommer andra intressenter såsom långivare även att påverkas av införandet av IAS 39 eftersom lånevillkor ofta är kopplade till nyckeltal som påverkas av förändringar i balansräkningen. Därför är det viktigt att också långivare har kunskap om varför vissa poster ändrats och således även nyckeltalen.

5. Analys

I följande kapitel görs en analys som grundar sig på empirins utfall och som återkopplar till referensramen. Kapitlets struktur bygger på de delfrågor som syftar till att besvara forskningsfrågan.

5.1 Kan värdering till verkligt värde av finansiella instrument spegla en ekonomiskt riktig bild?

Enligt IAS 39 ska finansiella tillgångar och skulder värderas till verkligt värde vid anskaffningstillfället och därefter delas upp i fyra olika kategorier beroende på hur de ska redovisas och värderas. För två av kategorierna krävs att värdering till verkligt värde används. Det verkliga värdet definieras som ett överenskommet pris mellan oberoende och kunniga parter som har intresse av att transaktionen genomförs. Vidare beräknas i första hand det verkliga värdet utifrån ett marknadsvärde för motsvarande eller liknande finansiella instrument och därefter genom beräkning med hjälp av accepterade värderingsmodeller. Samtliga respondenter anser att värdering till verkligt värde av finansiella instrument är möjlig, då finansiella instrument ofta handlas på en aktiv marknad. Därmed finns marknadsnoteringar att tillgå och således kan finansiella instrument värderas på ett tillförlitligt sätt. Det här stämmer även överens med det resultat som Khurana och Kim (2003) presenterar i sin forskning, som visar på att det oftast finns marknadsnoteringar för finansiella instrument och att värdering till verkligt värde då blir mer relevant än värdering till anskaffningsvärde. Även Barley och Haddad (2003) hävdar i sin forskning att verkligt värde är mer relevant än anskaffningsvärde.

Några av respondenterna påpekar att det verkliga värdets aktualitet kan vara ett problem. Även om samtliga respondenter anser att värdering till verkligt värde är mer relevant än värdering till anskaffningsvärde på bokslutsdagen poängterar flera av dem att värdet därefter kan ändras och således måste läsaren av rapporten förstå att värdet i denna endast är aktuellt för bokslutsdagen. Värdering till verkligt värde av finansiella instrument ger en ekonomiskt riktig bild på bokslutsdagen. Vid tillfällen senare än bokslutsdagen kan det redovisade värdet avvika från det verkliga värdet och därmed kan anskaffningsvärdet vara det värde som ligger närmast tidpunktens verkliga värde. I den studie som King (2003) presenterar framkommer det att problemet med verkligt värde är att värdet kan variera snabbt åt olika håll. Läsaren måste vara uppmärksam på att det verkliga värdet endast speglar bokslutsdagens värde för att det verkliga värdet ska anses kunna spegla en ekonomiskt riktig bild av finansiella instrument. Eftersom värdering till verkligt värde av finansiella instrument i de flesta fall kan värderas på ett tillförlitligt sätt samtidigt som värdering till verkligt värde är mer relevant än anskaffningsvärde på bokslutsdagen speglar verkligt värde av finansiella instrument oftast en ekonomiskt riktig bild.

Fair value option enligt IAS 39 innebär en möjlighet att efter första redovisningstillfället värdera samtliga finansiella tillgångar och skulder till verkligt värde. Revisorerna anser att tanken med Fair value option är bra då båda sidor av balansräkningen värderas till verkligt värde och att säkringsredovisning kan komma till stånd på ett enkelt sätt. Dessutom kan företag, som gör en ekonomisk säkring men inte får till stånd

säkringsredovisning, med hjälp av Fair value option få samma effekter på redovisningen som om de tillämpat säkringsredovisning. Företag kan därmed komma runt problemet med ett mer volatilt redovisat resultat än verkligt resultat, vilket leder till att den ekonomiskt riktiga bilden avspeglas på ett mer rättvisande sätt. Vid värdering av finansiella skulder till verkligt värde uppkommer dock ett ytterligare problem som kan påverka den rättvisande bilden, enligt flera av respondenterna. De anser att det rättvisande värdet kan påverkas negativt eftersom skulderna minskar i värde när ett företag får en ökad kreditrisk. Den här effekten har varit anledningen till att EU ej antagit Fair value option för skulder enligt IAS 39. För att EU ska kunna godkänna Fair value option för skulder tror författarna att det måste utarbetas ett förslag som innefattar en restriktion gällande kreditrisken och dess värdering. Att IASB har tagit hänsyn till ovanstående problem bekräftas av att deras nya förslag på Fair value option som ska offentliggöras den 16 juni 2005 kommer att innehålla vissa begränsningar. Samtliga parter kommer troligtvis att godkänna förslaget.

Även om EU skulle ha antagit Fair value option för skulder utan begränsningar skulle flertalet av företagen i den här undersökningen inte överväga att värdera skulder till verkligt värde, vilket även stämmer överens med revisorernas uppfattning av företag i allmänhet. Att respondentföretagen i dagsläget inte använder sig av Fair value option för tillgångar utan värderar dem i enlighet med Figur 1, Kategorisering och värdering av finansiella instrument, tyder på ett vagt intresse för Fair value option. Anledning till det kan vara att företagen endast befinner sig i inledningsfasen av användandet av IAS 39 och att Fair value option för skulder ej är antaget, vilket medför att den fördel revisorerna pekar på gällande säkringsredovisning inte kan uppnås. Revisorerna förklarar det svaga intresset för Fair value option med att finansiella instrument ofta utgör en liten del av resultaträkningen för många icke-finansiella företag samt att nackdelen med Fair value option är att flexibiliteten minskar då värderingsmetoden ej kan ändras efter första redovisningstillfället. Att icke-finansiella företag inte har varit lika aktiva i debatten kring Fair value option som finansiella företag har varit kan även vara ett resultat av att de får tillstånd säkringsredovisning i större utsträckning än de finansiella företagen. Med andra ord har icke-finansiella företag troligtvis inte ett lika stort intresse av att Fair value option antas av EU eftersom de i dagsläget troligtvis kan avspegla sina ekonomiska säkringar på ett mer rättvisande sätt i redovisningen.

5.2 Vilka problem gällande säkringsredovisning stöter företag på?

5.2.1 Makrosäkringar

I debatten gällande makrosäkringar är det främst finansiella företag som har varit aktiva. Det beror på att förbudet medför att bankerna inte kan få tillstånd säkringsredovisning för sin kärnverksamhet trots att de har säkrat sig mot den verkliga ekonomiska risken, vilket betyder att volatiliteten inte återspeglar deras ekonomiska verklighet. Dessutom, som en av revisorerna påpekar, har bankerna en så pass liten andel eget kapital att en stor volatilitet skulle kunna eliminera det egna kapitalet. Att icke-finansiella företag inte har varit lika aktiva beror på att förbudet inte påverkar dem i lika stor utsträckning. Trots att det föreligger ett förbud kan företagen få tillstånd en liknade säkringsredovisning, den

enda skillnaden är att de måste hänföra säkringen till en specifik post i stället för till nettot. Det medför att volatiliteten inte kommer att öka och dessutom är inte exempelvis stora industriföretag, såsom Volvo och SKF, lika känsliga för en ökad volatilitet eftersom de ofta har ett stort eget kapital. Därmed berörs inte det egna kapitalet hos dessa företag av en ökad volatilitet på samma sätt som det gör hos finansiella företag.

Ett problem som inte uppmärksammats i debatten eller hos respondenterna på företagen är, som en av revisorerna påpekade, att även i fall volatiliteten inte ökar på grund av förbudet mot makrosäkringar kan företag ha en redovisning som inte återspeglar de ekonomiska händelserna. Det kan ske då det uppkommer en värdeförändring i säkringsinstrumentet och om företaget endast hänför förändringen till exempelvis omsättningen. Hela effekten kommer därmed att hamna på omsättningsraden trots att de ekonomiskt sett säkrat både försäljning och inköp. Det betyder att enskilda poster i resultaträkningen inte avspeglar verkligheten även i fall det redovisade resultatet gör det, vilket i sin tur även medför att nyckeltal inte beräknas på korrekta grunder. Problemet är större för svenska företag eftersom de har mycket transaktioner i annan valuta än sin presentationsvaluta till skillnad mot företag som är verksamma i euroländer. Effekten av att inte fördela värdeförändringen mellan två poster anses dock inte ha någon stor påverkan på posterna i resultaträkningen.

5.2.2 Koncerninterna säkringar

Möjligheten att säkra koncerninterna prognostiserade transaktioner exkluderades från standarden när den antogs och är ett område som berört samtliga respondentföretag. Förbudet innebar att företagen var tvungna att härleda säkringen externt och därmed upprätta en mer omfattande dokumentation som inte avspeglade det sätt som företaget arbetade på. Efter påtryckningar från bland annat svenska företag har IASB återinfört möjligheten att säkra interna prognostiserade transaktioner vilket välkomnas av alla respondentföretagen och de hoppas nu på att EU antar ändringen innan årsskiftet så att företagen kan tillämpa koncerninterna säkringar för år 2005. Huruvida företagen tillåts att säkra koncerninterna prognostiserade transaktioner eller ej påverkar inte den externa redovisningen och inte heller den bild som företaget lämnar ifrån sig. Däremot påverkas det enskilda företaget på så vis att ökad dokumentation och extern härledning tar mer resurser anspråk.

5.2.3 Påverkan på affärsbeslut

Införandet av IAS 39 har medfört att högre krav ställs på hur företag ska hantera säkringsredovisning, vilket enligt flertalet av respondenterna idag påverkar affärsbeslut. En av företagsrespondenterna förklarade att en konsekvens av reglerna kan bli att företaget ser till redovisningens effekter innan ett beslut fattas. Exempelvis påverkar reglerna treasuryavdelningens sätt att arbeta då de måste beakta redovisningens krav. Det leder i sin tur till ett tätare samarbete mellan treasuryavdelningen och redovisningsavdelningen vilket flera av respondenterna tyckt varit positivt. Det faktum att redovisningsreglerna påverkar affärsbeslut i de företag som undersökts är ett problemområde eftersom beslut borde grunda sig på vad som är bäst för företaget. Här kommer redovisningen ändå att avspegla transaktioner på ett rättvisande sätt men frågan är om besluten som fattas är till företagets bästa på lång sikt.

5.2.4 Kostnad kontra nytta

Företagsrespondenterna är eniga om att implementeringen av IAS 39 varit arbetskrävande och krävt mycket resurser. När det gäller huruvida nyttan har överstigit kostnaden går meningarna isär men de flesta respondenter anser att mest nytta tillfallit intressenterna. Även Barleys och Haddads (2003) forskningsresultatet visar på att mer information lämnas till intressenterna, vilket medför att IAS 39 ökar nyttan för intressenterna. Den nytta som tillfallit företaget är främst att regelverket krävt en genomgång av företagets finansiella instrument, något som kanske inte annars hade gjorts.

På grund av att de ökade kraven för att få till stånd säkringsredovisning leder till ökade kostnader kan företag ibland välja att endast ekonomiskt säkra och inte säkringsredovisa då de anser att kostnaden för säkringsredovisning överstiger nyttan. Problem uppstår när företag har begränsat sin risk men inte kan visa det i sin redovisning vilket leder till att volatiliteten ökar och inte återspeglar den ekonomiska verkligheten.

5.3 Hur påverkar redovisning enligt IAS 39 den bild företag lämnar till omvärlden?

5.3.1 Säkringsredovisning kontra ekonomisk säkring

Som nämndes ovan leder de ökade kraven för att få till stånd säkringsredovisning till att många företag väljer att endast ekonomiskt säkra och att ej säkringsredovisa. Detta beteende är enligt samtliga av de tillfrågade i studien ett av de stora problemen med IAS 39. Det faktum att regelverket är mycket komplext och att praxis ännu ej etablerats utgör ytterligare faktorer som bidrar till att flertalet av respondenterna istället för att säkringsredovisa endast ekonomiskt säkrar. Respondenternas åsikter gällande hur problemet påverkar redovisningen och således den bild företaget lämnar till omvärlden går isär då två av dem anser att det redovisade resultatet påverkas medan ett företag anser att påverkan på resultatet är obetydlig. Anledningen till att ett företag anser att påverkan på det redovisade resultatet är obetydlig grundar sig i att den andel av de totala säkringsförhållandena som utgörs av ekonomiska säkringar är betydelselös.

Enligt revisorerna skapas volatilitet i det redovisade resultatet över perioder då företag ej tillämpar säkringsredovisning men resultatet över tiden blir detsamma oavsett om företag endast istället säkrar ekonomiskt. Den bild företag lämnar till omvärlden på kort sikt påverkas av huruvida säkringsredovisning tillämpas eller ej, eftersom säkringsredovisning förändrar den påverkan som orealiserade värdoförändringar av säkringsinstrument har på resultaträkningen. Säkringsredovisning innebär att det redovisade resultatet blir mer relevant eftersom redovisningen avspeglar vad som faktiskt sker i företaget. Tillförlitligheten gällande säkringsredovisning är beroende av de krav som finns. I de fall då kraven är låga innebär det att säkringsredovisning kan komma till stånd utan att den ekonomiska säkringen är effektiv. Om detta resonemang dras till sin spets kan det innebära att det redovisade resultatet blir mindre volatilt än det ekonomiska resultatet.

Säkringsredovisning visar att ett företag hanterar risker och i de fall företag har en effektiv ekonomisk säkring ska de även få till stånd säkringsredovisning. Således ska

företag inte få till stånd säkringsredovisning om de har en dålig riskhantering och exempelvis ska derivatens värdeförändringar då påverka resultaträkningen. Ett problem uppstår när företag hanterar riskerna bra men ändå inte kan få till stånd säkringsredovisning.

Utmärkande i studien är att de flesta företag försöker säkringsredovisa valutarisken då valutaförändringar påverkar rörelseresultatet i hög grad på grund av fluktuationer i omsättning och kostnad sålda varor. Enligt en av revisorerna är företag generellt sett mer känsliga för förändringar i nyckeltal som har med rörelseresultatet att göra, vilket kan vara en anledning till att valutarisken frekvent säkringsredovisas. En ytterligare faktor som kan påverka utfallet i den här studien är att samtliga av respondentföretagen är svenska aktörer på den globala marknaden och således utsätts de för stor valutarisk.

Uppfattningen hos respondenterna gällande om det går att urskilja något mönster kring om det är små eller stora företag som tillämpar säkringsredovisning i störst utsträckning går isär. Däremot kan ett mönster urskiljas mellan noterade och onoterade företag. Ett av de tillfrågade intervjuobjekten i studien representerar ett onoterat företag och här blir inte valet mellan säkringsredovisning och ekonomisk säkring avgörande i samma utsträckning som för noterade företag, vilket är en uppfattning som styrks av flera respondenter. Detta då ökad volatilitet i resultatet och prognosmissar inte påverkar intressenterna på samma sätt som det skulle ha gjort om företaget varit noterat. Ett av de noterade respondentföretagen tillämpar inte, lite motsägelsefullt, säkringsredovisning i samma utsträckning som de övriga noterade företagen. Däremot är företaget väl medvetet om att tillvägagångssättet kan påverka intressenternas syn på företaget och att det därför eventuellt kan komma att använda säkringsredovisning i högre grad framöver.

Genomslagskraften på resultatet av huruvida ett företag tillämpar säkringsredovisning eller ej är större för företag som redovisar enligt IFRS eftersom värdeförändringen av derivaten då påverkar resultaträkningen. Det resulterar i att företag som inte säkringsredovisar och tillämpar IFRS får en stor effekt på volatiliteten i resultatet.

5.3.2 Påverkan på balans- och resultaträkning

Då företag för första gången redovisar efter IAS 39 påverkas, enligt respondenterna, balans- och resultaträkning eftersom många finansiella instrument ska tas upp till verkligt värde. Tidigare syntes inte realiserade vinster och förluster i lika stor utsträckning vilket innebär att om företag vid övergången haft en positiv utveckling på instrumenten så uppkommer en vinst trots att den är realiserad. Det innebär att redovisningen blir mer transparent och informationen som lämnas till omvärlden blir mer tydlig. Det här är ett av målen med standarden och samtliga respondenter anser att det är bra.

Eftersom redovisningen även används som ett internt styrmedel uppkommer ett problem då realiserade värdeförändringar påverkar nyckeltal vilket, om det ej beaktas, kan leda till felaktiga beslut och styreffekter. Följden härav kan bli att företag fattar beslut som inte är fördelaktiga för företaget och således kan det bli en felkälla för de framtidsprognoser företaget ger ut. På grund av problematiken runt resultaträkningen tror några respondenter att det kommer att utarbetas en ny resultaträkning som på ett tydligare

sätt särskiljer det operationella resultatet från orealiserade värdeförändringar. Orealiserade värdeförändringar kan bidra till att redovisningen blir mer aktuell och därför ökar relevansen. Samtidigt kan tillförlitligheten minska då värdeförändringen är orealiserad eftersom det inte skett någon faktisk transaktion. Detta anses inte vara fallet här då finansiella instrument ofta har ett marknadspris som på ett bra sätt kan jämföras med en faktisk transaktion.

5.3.3 Intressenter

Syftet med den externa redovisningen är att avspegla den ekonomiska verkligheten i företag på ett så rättvist sätt som möjligt. De tillfrågade i denna studie anser att redovisning i enlighet med IAS 39 ger en rättvisande redovisning som kan användas som beslutsunderlag. Dock måste läsaren av finansiella rapporter, som tidigare nämnts, vara uppmärksam på att det verkliga värdet endast speglar bokslutsdagens värde. Ett ytterligare problem som allmänheten ställs inför är att IAS 39 kräver mycket kunskap hos läsaren, exempelvis är det avgörande vid bedömning av företag om de tillämpar säkringsredovisning eller inte.

Såsom IASB:s regelverk är utformat påverkas resultaträkningen av både realiserade och orealiserade vinster och förluster. Samtliga respondenter har tryckt på vikten av att intressenter inte bara ser till periodens resultat utan beaktar de bakomliggande orsakerna till att resultatet ser ut som det gör. Om inte intressenterna är medvetna om den här förändringen kan det tänkas att beslut fattas på grunder som inte var avsiktliga men som skulle ha stämt överens med de gamla redovisningsreglerna. Framöver måste intressenter således vara uppmärksamma vid företagsanalyser på vilka redovisningsregler företaget tillämpar eftersom det påverkar beslutsunderlaget. Exempelvis kan onoterade företag inom EU välja att redovisa enligt IFRS och det valet är av största betydelse för läsarna av informationen.

Respondenterna ser en fara med att intressenterna inte förstår och kan utläsa skillnaden mellan redovisat resultat och operationellt resultat vilket då kan leda till att orealiserade vinster ses som en intäkt. Här skulle en ny typ av resultaträkning som mer tydligt skiljer det operativa resultatet från orealiserade värdeförändringar vara till stor hjälp. Då respondenterna påpekar just det faktum att IAS 39 lämnar mer information om företaget och således tillför intressenterna mer nytta än tidigare, är det av stor betydelse att de förstår innehållet.

Genom att orealiserade värdeförändringar tas upp lämnas ytterligare information till läsarna av finansiella rapporter då de kan se när värdeförändringarna uppstår på ett tydligare sätt och inte bara när de realiserar. I stället för att hela värdeförändringen av posten uppkommer vid realiseringen fördelas den bättre över perioden. Däremot kan det bli mer otydligt för intressenter om värdet på en post är bestående över en viss tidsperiod men varierar mellan bokslutsdagar. Förstår intressenterna innebörden av orealiserade värdeförändringar upplevs inte ovanstående som ett problem. Övergången till IAS 39 innebär att det krävs en ny kompetens och en period av inläring hos användarna. När användarna blir mer bekväma med regelverket bör problemet minska.

De tillfrågade i studien poängterar att det är viktigt att de som förmedlar kunskap till "vanliga" aktieägare lämnar ut rättvisande information. Dessa gör ofta bedömningar på basis av den information journalister förmedlar via medier och okunskap här kan ge aktieägare fel beslutsunderlag. Även för analytiker kan redovisning enligt IAS 39 skapa problem gällande förståelsen. Här framkom under intervjuerna att företag idag bjuder in analytiker för att förklara effekterna av implementeringen av IAS 39 samt för att vinna förtroende hos analytikerna för företagets riskhantering. Även långivare måste förstå de förändringar i balansräkningen som påverkar de nyckeltal som är kopplade till lånevillkor. Det här leder till att svenska intressenter, som tidigare lagt ett stort fokus på resultaträkningen, nu måste ändra sin syn då resultaträkningen inte längre på ett liknande sätt avspeglar den operationella verksamheten.

6. Slutsats

I kapitlet kommer först de tre delfrågorna att besvaras för att utgöra basen för forskningsfrågans resultat. Kapitlet avrundas med en kort diskussion om förslag till fortsatta studier.

6.1 Delfrågor

6.1.1 Kan värdering till verkligt värde av finansiella instrument spegla en ekonomiskt riktig bild?

Både tillförlitligheten och relevansen kan anses vara hög vid värdering av finansiella instrument till verkligt värde då en aktiv marknad ofta finns tillgänglig. Det medför att Fair value option kan tillämpas och spegla en rättvis bild. Dock måste intressenterna vara medvetna om att det verkliga värdet speglar den ekonomiska bilden på bokslutsdagen men därefter kan värdet ändras.

Användandet av Fair value option kan dock både förstärka och försvaga en rättvis avspiegling av den ekonomiska bilden i redovisningen. Den rättvisande bilden förstärks då företag använder Fair value option för att uppnå samma effekt som vid säkringsredovisning vid de tillfällen då de ej kan få till stånd säkringsredovisning för en effektiv ekonomisk säkring. Detta för att undvika volatilitet som inte återspeglar den ekonomiska verkligheten. I dagsläget verkar det dock inte som om icke-finansiella företag har ett stort intresse av att Fair value option antas, vilket tyder på att de i stor utsträckning kan få till stånd säkringsredovisning för sina ekonomiska säkringar. Fair value option kan även försvaga den rättvisande bilden när en ökad kreditrisk leder till att värdet på de redovisade skulderna minskar och därmed ser företagets ekonomiska ställning bättre ut i redovisningen än vad som gäller i verkligheten.

6.1.2 Vilka problem gällande säkringsredovisning stöter företag på?

Företag upplever ett flertal problem gällande säkringsredovisning, men för icke-finansiella företag är det få problem som påverkar den rättvisande bilden. Förbudet mot makrosäkringar leder inte till att det redovisade resultatets volatilitet blir större än volatiliteten i det verkliga ekonomiska resultatet eftersom företagen kan få till stånd säkringsredovisning trots förbudet. I stället påverkas företagets redovisning av att värdeförändringar endast hänförs till en post när de i verkligheten borde fördelas mellan två poster. Då icke-finansiella företag främst använder makrosäkringar för att säkra valutarisken betyder det att problemet blir större för svenska företag eftersom de har en väsentlig andel transaktioner i annan valuta än presentationsvalutan till skillnad mot företag som är verksamma i euroländer. Effekten av att inte fördela värdeförändringen mellan två poster anses dock inte ha någon stor påverkan på posterna i resultaträkningen.

Det problem som troligtvis ger störst effekt på den rättvisande bilden är att en del företag anser att kostnaden för att få till stånd redovisningen överstiger nyttan. Det medför att företagen inte tillämpar säkringsredovisningen i samma utsträckning som de ekonomiskt

säkrar, vilket innebär att det redovisade resultat blir mer volatilt än det verkliga resultatet och således avspeglar inte redovisningen en ekonomiskt rättvis bild.

6.1.3 Hur påverkar redovisning enligt IAS 39 den bild företag lämnar till omvärlden?

De ökade kraven på identifiering och dokumentation gällande säkringsredovisning i IAS 39 har försvårat för företagen att få till stånd säkringsredovisning. Dessutom medför regelverkets komplexitet och avsaknaden av utarbetad praxis inom området att företag väljer att inte ta upp säkringarna i redovisningen. Huruvida företag får till stånd säkringsredovisning eller ej påverkar den bild företag lämnar till omvärlden i de fall läsaren av informationen inte förstår effekterna. Om ett företag har en sund riskhantering men ändå inte kan få till stånd säkringsredovisning återspeglar kanske inte volatiliteten den ekonomiska verkligheten. På lång sikt blir resultatet totalt sett oförändrat då säkringsredovisning endast flyttar resultat mellan perioder men många företag är känsliga för kortsiktig volatilitet i resultatet. Detta då flera intressenter ännu inte är insatta i det nya regelverkets effekter och därmed inte kan utläsa de verkliga ekonomiska händelserna i företagen. Ett av de noterade företagen i undersökningen tillämpar säkringsredovisning i relativt låg utsträckning idag men företaget kan tänka sig att ändra sina rutiner i framtiden om det skulle krävas för att påverka den bild som företaget lämnar till omvärlden.

Enligt respondenterna i den här studien tillfaller mest nytta med IAS 39 intressenterna då information på ett tydligare sätt lämnas till omvärlden. Kan då inte intressenterna ta till sig informationen uppkommer en ofördelaktig situation för båda parter. Redovisning enligt IAS 39 medför att både realiserade och orealiserade vinster och förluster påverkar resultaträkningen. Det innebär att läsaren av finansiella rapporter får mer information och då det finns en aktiv marknad för finansiella instrument påverkas inte tillförlitligheten negativt av att orealiserade värdeförändringar inkluderas. Bilden som lämnas till omvärlden kan dock bli snedvriden om intressenterna inte förstår de verkliga ekonomiska händelserna. Eventuellt skulle en ny utformning på resultaträkningen, där det operativa resultatet på ett tydligare sätt skiljs från det finansiella resultatet, kunna minska det här problemet.

6.2 Kan företag, i enlighet med reglerna om säkringsredovisning i IAS 39, spegla en ekonomiskt riktig bild av finansiella instrument?

När företag får till stånd säkringsredovisning för sina verkliga ekonomiska säkringar, alternativt använder Fair value option för att uppnå samma effekt, avspeglar redovisningen en riktig bild av företagets verkliga händelser. För finansiella instrument kan verkligt värde och orealiserade värdeförändringar generellt sett anses öka den rättvisande bilden eftersom en aktiv marknad ofta finns tillgänglig. En faktor som tyder på att icke-finansiella företag får till stånd säkringsredovisning i den här studien är att de ej har varit aktiva i vare sig debatten kring Fair value option eller debatten kring makrosäkringar. Däremot anser flera av respondenterna att kostnaderna för att få till stånd säkringsredovisning i vissa fall överstiger nyttan varför företag väljer att endast ekonomiskt säkra, vilket kan påverka den rättvisande bilden negativt. Även förbudet mot makrosäkringar kan anses påverka avspeglingen av företagets ekonomiska händelser,

men endast i sådan liten utsträckning att den rättvisande bilden ej påverkas negativt. Det finns också en risk med användandet av Fair value option som kan innebära att den redovisade bilden blir missvisande. Att det inte går att besvara frågan på ett entydigt sätt styrks av respondentföretagens redovisning då hälften av företagen tillämpar säkringsredovisning i stort sett fullt ut medan den andra hälften inte säkringsredovisar för en betydande del av sina ekonomiska säkringar. Användandet av IAS 39 är i en inledningsfas och kan innebära att företag ännu inte känner sig bekväma med det nya regelverket. I framtiden när regelverket är mer accepterat och praxis har utvecklats, parallellt med att företag har kommit över de kunskapsmässiga svårigheterna inom regelverket är det troligt att de väljer att säkringsredovisa i större utsträckning än idag. Även intressenterna behöver en inlärningsfas för att förstå det nya regelverket och kommer förhoppningsvis att kunna dra nytta av den ytterligare information som erhålls.

De flesta icke-finansiella företag kan således få till stånd säkringsredovisning men i vissa fall är kraven så höga att kostnaderna överstiger nyttan, vilket innebär att företag endast väljer att ekonomiskt säkra. Studien visar därmed att det är möjligt för icke-finansiella företag att spegla en ekonomiskt riktig bild av sina finansiella instrument i enlighet med reglerna om säkringsredovisning i IAS 39 med undantag för Fair value option gällande kreditrisken.

Trots att respondentföretagen endast härstammar från tre olika branscher har inget i undersökningen framkommit som tyder på att resultatet inte är applicerbart på icke-finansiella företag i stort. Både revisorernas uppfattning samt den internationella debatten inom området har studerats vilket ytterligare styrker den här slutsatsen.

6.3 Fortsatt forskning

Efter att ha analyserat problematiken kring IAS 39 har det framkommit att finansiella företag är en mycket aktiv part i debatten och därför skulle en utredning av finansiella företags förhållningssätt till forskningsfrågan vara relevant. Dessutom skulle det vara intressant att genomföra en studie som liknar den här om och när standarden är färdigställd samt antagen i sin helhet av EU eftersom IAS 39 i dagsläget är under ständig omarbetning.

Källförteckning

Litteratur

Artsberg, Kristina. (2003). *Redovisningsteori – policy och praxis*, Liber Ekonomi Trelleborg

Backman, Jan. (1998). *Rapporter och uppsatser*, Studentlitteratur Lund

Barley, Benzion and Haddad, Joshua R. (2003). *Fair value accounting and the management of the firm*. Critical Perspectives on Accounting, Vol. 14 Issue 4, p383

Brealey, Richard A., Myers, Stewart and Marcus, Alan J. (2004). *Fundamentals of Corporate Finance*, International edition. McGraw Hill

Eriksson, Lars Torsten och Wiedersheim-Paul, Finn. (1997). *Att utreda forska och rapportera*, 1997, Liber Ekonomi, Tryckt på Bäcklunds boktryckeri AB i Malmö

Lekvall, Per och Wahlbin, Cleas. (2001). *Information för marknadsföringsbeslut*, 4:e upplagan, IHM Publishing, Göteborg

Ljungberg, Roland och Phillips, Dan. (2004). *Koncernredovisning i praktiken*, Bonnier utbildning Stockholm

Lönnqvist, Rune. (2005). *Årsredovisning i koncerner*, tredje upplagan. Studentlitteratur Lund

Patel, Runa och Davidson, Bo. (2003). *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*, Studentlitteratur Lund

Ross, Stephen A., Westerfield, Randolph W. och Jaffe, Jeffrey. (2005) *Corporate Finance*, Seventh Edition, International Edition, McGraw-Hill.

Rundfelt, Rolf. (2001). *Tendenser i börsbolagets årsredovisningar 2000*, OM Stockholmsbörsen: Bokföringsnämnden Stockholm

Smith, Dag. (2000). *Redovisningens språk*, Studentlitteratur Lund

Trost, Jan. (2005). *Kvalitativa intervjuer*, 3:e upplagan, Studentlitteratur Lund

Wahlström, Gunnar (2000): *Nya förutsättningar för reglering av extern redovisning*. Dissertation Göteborgs Universitet. Göteborg.

Dokument och vetenskapliga artiklar

AB SKF:s Årsredovisning 2004

AB Volvo:s Årsredovisning 2004

Accounting Regulatory Committee. (2004). *Meeting on 1 October – Working document on IAS 39*. Bryssel.

Tillgänglig på: http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/index.htm (2005-05-10)

Axelmann, Lennart, Phillips, Dan och Wahlqvist, Ola. (2004). *IAS/IFRS 2005 – En jämförelse mellan International Financial Reporting Standards och Redovisningsrådets rekommendationer*, Ernst & Young, en nätskrift

Tillgänglig på: <http://www.ey.com>

Enevoldsen, Stig. (2005). *The implementation of IFRS in the European Union*, Symposium 2, Presented at European Accounting Association in Gothenburg, 2005-05-18

Far info, 2004, nr 4, 80. *Mer om vad EU gör med standarderna om finansiella instrument*

Far info, 2005, nr 2, 81. *Utvecklingen kring IAS 39 "inte uppmuntrande"*

Hague, Ian P.N. (2004). *Accounting in Europe*, volume 1, p 21

IAS Plus. (2004). *Key differences between IFRSs and US GAAP*, Special Edition

Internationell redovisningsstandard IAS 39. Europeiska Unionens officiella tidning

Jopson, Barney och Felsted, Andrea, *Agreement is close on IAS 39*, artikel i *Financial Times*, 05-04-15

Justitiedepartementet, Rådspromemoria 2001-05-09

Khurana, Inder K and Kim, Myung-Sun. (2003). Relative value relevance of historical cost vs. fair value: Evidence from bank holding companies. *Journal of Accounting & Public Policy*. Volume 22. p 19

King, Alfred M. (2003). *Fair value accounting: Its time has come and gone*. *Strategic Finance*. Volume 85 p. 54.

Kommissionens förordning (EG) nr 2086/2004

Tillgänglig på: <http://europa.eu.int> (2005-05-20)

KPMG. (2002). *Sweden IAS 39 Conversion Group*

Langemar, Pia. (2003). *Kvalitativ metod*, Stockholms Universitet

Tillgänglig på: <http://www.psychology.su.se> (2005-04-28)

Mills, Rickard och O'Neill, Damian. (2005). *Accountancy Ireland*, april 2005. Vol 37 Issue 2, p 11

Nobel Biocare:s Årsredovisning 2004

Stein, Peter. (2001). *Globalisering och Kapitalmarknad*, Tryckmedia Stockholm
Tillgänglig på:
<http://sn.svensktnaringsliv.se> (2005-05-04)

Stena AB:s Årsredovisning 2003

Internet

http://www.europa.eu.int/comm/internal_market/accounting/ias_en.htm#regulation
(2005-05-20)

www.iasb.org

1. <http://www.iasb.org/about/general.asp> (2005-04-28)

2. http://www.iasb.org/news/iasb.asp?showPageContent=no&xml=10_25_29_21082003.htm
(2005-04-27)

www.pwc.com:

1. http://www.pwc.com/se/swe/about/pressrum/2002_06_10.html (2005-04-27)

2. <http://www.pwc.com/se/swe/ins-sol/spec-int/ias/index.html> (2005-04-27)

<http://www.iasplus.com/standard/ias39.htm> (2005-05-23)

<http://www.fbe.be>, dokument W3098EEW 04.04.2003 (2005-05-24)

<http://www.europa.eu.int>, dokument MEMO/04/265 (2005-04-19)

http://www.riksdagen.se/eu/riksdagen/EUN/MinisterPm/ministerpm_0001_29_inre_p19.htm
(2005-05-23)

Uppsatser

Apelstav, Filip och Banek, Pawel. (2004). *Värderingsproblematik i IAS 39 - En studie av svenska aktörers förhållningssätt till 'Fair Value Option' och värdering av finansiella instrument till verkligt värde*, Göteborg, Department of Business Administration

Gustafsson, Johan och Sahle, Rikard. (2004). *IAS 39 - En fallstudie om förändringar och effekter*, Göteborg, Department of Business Administration

Jagerfeldt, Helen och Sonnevik, Malin. (2003). *IAS 39 Arbetsverktyg för säkringsredovisning – En case-study över Volvo Treasury AB*, Göteborg, Department of Business Administration

Stein, Elisabeth. (2004), *IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement - Nobel Biocare*

Intervjuer

Hagström, Mikael. Head of Group Accounting, AB Volvo, 2005-05-09

Kratz, Johan. Auktoriserad revisor, KPMG, 2005-04-26

Lindström, Inge-May. Group Senior Accountant, SKF Group Headquarters, 2005-04-22

Rippe, Johan. Auktoriserad revisor, Öhrlings PriceWaterhouseCoopers, 2005-05-02

Sandblom, Torbjörn. Finanscontroller, Stena AB, 2005-04-21

Sjöqvist, Mikael. Financial Accounting Controller tillika tillförordnad ekonomichef, Nobel Biocare, 2005-04-22.

Bilaga 1 - Intervjuguide Företag

Vilka finansiella instrument har ni? Hur värderar och redovisar ni dem?

Vad anser ni allmänt om värdering till verkligt värde av finansiella tillgångar/skulder?

Vad anser ni ger den mest ekonomiska riktiga bilden? Ser ni någon skillnad mellan olika intressenter?

Anser ni att marknadsvärdering av skulder kan påverka resultatet på ett missvisande sätt? I så fall hur?

Vilka typer av risker säkrar ni er för?

Hur redovisar ni säkringarna i dag?

Ser ni något problem inom området säkringsredovisning?

En del i standarden, som EU inte antagit, behandlar makrosäkringar. Ser ni något problem inom detta område?

Har interna säkringar varit något problem för er?

Påverkar IAS 39 några affärsbeslut?

Skulle Fair value option lösa era problem med säkringsredovisning?

Bilaga 2 - Intervjuguide Revisorer

Vad anser ni allmänt om värdering till verkligt värde av finansiella tillgångar/skulder?

Vad anser ni ger den mest ekonomiska riktiga bilden? Ser ni någon skillnad mellan olika intressenter?

Anser ni att marknadsvärdering av skulder kan påverka resultatet på ett missvisande sätt? I så fall hur?

Ser ni något problem inom området säkringsredovisning?

En del i standarden, som EU inte antagit, behandlar makrosäkringar. Ser ni något problem inom detta område?

Har interna säkringar varit något problem för företag?

Påverkar IAS 39 några affärsbeslut?

Tror du att företag skulle välja att värdera sina skulder till verkligt värde för att slippa säkringsredovisa?

Vilka företag tillämpar/tillämpar inte säkringsredovisning?

Har någon haft större inflytande än andra i debatten?

Bilaga 3 - Intervju med Torbjörn Sandblom på Stena AB, 2005-04-21.

Vilka finansiella instrument har ni? Hur värderar och redovisar ni dem?

Vi har ett helt spektra av finansiella instrument. Valuta, ränta, olja, alltså råvaruinstrument, aktieoptioner, kreditriskswapar och sen har vi också fraktrater som finansiella instrument. Fraktrater är priset på en oljefrakt om tre månader och kan jämföras med ett terminskontrakt. Dessutom har vi lån för finansiering, inte i säkringssyfte.

Man kan dela in våra finansiella instrument i två grupper, de som innehas i säkringssyfte och de som innehas i tradingsyfte. Volymen på tradinginstrument är mindre och dem marknadsvärderar vi löpande och de går via resultaträkningen. De finansiella instrument som vi har i hedgingsyfte försöker vi matcha mot de underliggande riskerna så långt det är möjligt.

Vad anser ni allmänt om värdering till verkligt värde av finansiella tillgångar/skulder?

Det beror på om det är enkla instrument där det endast är en dagskurs eller ett dagspris som är värdet eller mer komplicerade instrument som optioner, exempelvis ränteoptioner. För de senare finns det alltid en viss osäkerhet i vad de är värda, vilket medför att värdering till verkligt värde blir svårare.

Om man vill ge en korrekt bild så visst borde även lån marknadsvärderas i konsekvensens namn. Om man marknadsvärderar derivaten som är ”öronmärkta” mot en låneportfölj borde man ju också värdera underliggande skuld, exempelvis fastförentade banklån värderas inte i dagsläget. Om man konsekvent gjorde detta skulle man ju få en korrektare ögonblicksbild av företagets finansiella ställning.

I fall det blev tillåtet och värdera dessa lån till verkligt värde skulle vi förmodligen göra det. Tveksamheten består i att det vore ganska arbetsamt att genomföra, speciellt om man som vi har en mängd individuella lån mot exempelvis en viss fastighet.

Vad anser ni ger den mest ekonomiska riktiga bilden mellan värdering till verkligt värde och anskaffningsvärde? Ser ni någon skillnad mellan olika intressenter?

Generellt är marknadsvärdering att föredra om det inte rör sig om att den underliggande tillgången är väldigt långsiktig.

Anser ni att marknadsvärdering av skulder kan påverka resultatet på ett missvisande sätt? I så fall hur?

Nej, bara om derivaten då inte samtidigt skulle tas över resultatet.

Vilka typer av risker säkrar ni er för?

Valutarisker, ränterisker, oljeprisrisker som påverkar resultatet ganska omfattande i färjeverksamheten. Om man ska rangordna dem här i dignitet så är det oljerisken den största, nästan alla våra verksamheter är beroende av ett oljepris på en viss nivå. Både tanktransporterna och oljeborrplattformerna bygger ju på att de finns en efterfrågan på

olja och att det utvinns olja, det fraktas olja, i sådan omfattning så att priserna hålls uppe. Sedan finns det även färjeverksamheten där både vi och konsumenten tjänar på att oljepriserna är så låga som möjligt för att hålla ner kostnaderna och ha låga biljettpriser. Så det är lite motverkande, men netto så är nog ändå ett högt oljepris bra för Stena. Vad vi regelbundet gör är att säkra delar av oljekonsumtionen, eftersom den är given. Vi ska ha en någorlunda säker prognos på oljekostnaden då den är så stor att den kan välta hela resultatet. Oljekostnaden säkras vi oftast genom terminskontrakt. Vi köper olja på pappersmarknaden för att matcha mot de underliggande fysiska inköpen så småningom.

Hur redovisar ni säkringarna i dag?

Vi tillämpar inte säkringsredovisning i någon större utsträckning eftersom det är ganska administrativt snårigt. Det är troligtvis inte lika viktigt för oss att få ett jämnt resultat både därför att vårt resultat i grunden är ganska volatilt och av den orsaken är vi onoterade. Jag tror att det är mycket noggrannare att man inte ska missa en prognos i den noterade världen, eftersom du då blir ”straffad” vid en eventuell prognosmiss. Därför är det viktigare för börsbolagen att tillämpa säkringsredovisning. De skulle nog inte ha råd med ett resultatkast på plus minus 100 miljoner på sin prognos. Om de skulle säga att det beror på att de inte tillämpar säkringsredovisning så får de ett förklaringsproblem.

Ser ni något problem inom området säkringsredovisning?

Vi tillämpar inte IAS 39, då vi är ett icke-publikt företag så kan vi välja. Fast samtidigt så är vi så pass stora att vi tillämpar redovisningspraxis. Så om det här utvecklar sig och blir praxis kommer vi också att nappa på det här. Vi följer vad som händer på redovisningsområdet och med redovisning av finansiella instrument så vi vet vad som kommer att krävas av oss. Vi har förberett oss en del och försöker kartlägga och öronmärka mer så vi inte blir tagna på sängen den dagen det kommer att krävas av oss.

Det man kan se är att det är ganska administrativt snårigt med det förslaget som har kommit fram. Att man ska matcha identifiera i större utsträckning än tidigare. Vi ser det som ett problem att vi måste bryta upp våra portföljsäkringar och försöka öronmärka dem i större utsträckning och det innebär även mer administration.

Alltså det största problem i det här är ju att regelverket är så öppet för tolkningar och att regelverket också ändras. Vi började med det här för tre år sedan, med att titta på säkringsredovisning och då var det en given uppsättning regler. Sen har det här gått på remiss och diskuteras fram och tillbaka. Hela tiden ska det ändras, i vissa fall så skärps kraven och i vissa fall så lättar man på dem.

Har interna säkringar varit något problem för er?

(Går ej att svara på då de ej tillämpar IAS 39)

Påverkar IAS 39 några affärsbeslut?

Vi tillämpar inte IFRS i dag och kan därför använda oss av ett portföljeresonemang. Om vi skulle följa IAS 39 skulle vi vara tvungna att bryta upp våra portföljsäkringar och eventuellt ingå fler kontrakt än tidigare, det vill säga många små istället för ett stort.

Skulle Fair value option lösa era problem med säkringsredovisning?

Frågan är inte aktuell för oss i dag och kräver mer eftertanke, men förmodligen. Det blir nog enklare och mer renodlat även om det är arbetskrävande att marknadsvärdera.

Bilaga 4 – Intervju med Mikael Sjöqvist på Nobel Biocare, 2005-04-22.

Vilka finansiella instrument har ni? Hur värderar och redovisar ni dem?

Vi har två typer av finansiella instrument. Det första är sådana där vi placerar våra likvida medel. Vi har cirka en miljard i likvida medel och dem placerar vi i räntebärande papper, diskonteringsinstrument, certifikat, bostadscertifikat, bankcertifikat och statsskuldsväxlar. Vi har en finanspolicy som talar om vilka papper vi får placera instrumenten i och den tillåter även obligationer, men det har vi inte använt oss av hittills.

Den andra typen är säkringsinstrumenten där vi använder derivatinstrument i form av terminer först och främst men också till viss del optioner och så finns det ju också en mängd olika kombinationer och varianter av dem här. Vi har en policy som säger att vår terminsportfölj max får bestå av 25 procent optioner. Derivatinstrumenten används inte i spekulativt syfte utan endast för säkring mot valutakursförändringar i våra förväntade framtida kassaflöden. Dessa redovisas först till anskaffningskostnad och värderas sedan till marknadsvärde. Eventuell vinst/förlust avseende dessa redovisas i resultaträkningen om de inte anses uppfylla kraven för säkringsredovisning. Den effektiva delen av en säkring som avser ett åtagande (eller en högst trolig förväntad händelse) redovisas direkt mot eget kapital. När den säkrade händelsen inträffar flyttas vinst/förlust från det egna kapitalet till resultaträkningen. Den ineffektiva delen av motsvarande säkring redovisas direkt mot resultaträkningen. Detsamma gäller i det fall den säkrade händelsen inte längre bedöms sannolik.

Våra diskonteringsinstrument, certifikat och statsskuldsväxlar, har fast löptid och de redovisas till anskaffningskostnad och räntan diskonteras över tiden. För säkringsredovisningen blir det dock lite mer komplext. För framtida kassaflöden säkrar vi oss mot valutarisken. I och med att vi har en mängd dotterbolag så har vi valt att ha all valutarisk i vårt moderbolag. Vi har alla säkringar på flöden av pengar i vårt moderbolag och då gör vi så att vi beräknar alla kundfordringar i dollar och beräknar den genomsnittliga kredittiden. Om kredittiden beräknas till två månader så säkrar vi det och anser den säkringen som ett fastställt flöde av pengar. Då anser vi att det ska gå mot det operativa resultatet och bokas mot resultaträkningen. Överskjutande delen, kundfordringarna som överstiger två månader, de anser vi inte vara säkra utan mer prognostiserade och då bokar vi dem mot eget kapital.

Vad anser ni allmänt om värdering till verkligt värde av finansiella tillgångar/skulder?
Generellt sett anser jag att värdering till verkligt värde är bra.

Vad anser ni ger den mest ekonomiska riktiga bilden? Ser ni någon skillnad mellan olika intressenter?

För oss är det helt klart verkligt värde och när det gäller våra intressenter så är det viktigaste att de förstår vår information.

Vi anser att verkligt värde är det mest relevanta värdet och i vårt fall även tillförlitligt eftersom en mätning av vår modell visar att på årsbasis så ger valutafluktuationerna med

vår säkringsmodell en skillnad på 0,5 % och eftersom vi har marginaler på vår försäljning på över 70 % så anser vi att 0,5 % är ingenting. Men det beror ju på att vår modell passar oss så bra.

Anser ni att marknadsvärdering av skulder kan påverka resultatet på ett missvisande sätt? I så fall hur?

Kan vara så, har inte funderat på det eftersom vi inte berörs.

Vilka typer av risker säkrar ni er för?

Vi har identifierat fyra stora risker. Likviditetsrisk innebär risken att vi inte har pengar när vi ska betala. Ränterisken medför att räntan fluktuerar så att den påverkar våra betalningsflöden. Kreditrisk innebär osäkerheten att de finansinstitut, där vi placerar våra pengar, ska gå omkull och slutligen har vi valutarisken. Det är de fyra stora som vi försöker begränsa riskerna för.

Hur redovisar ni säkringarna i dag?

Valutan är ju den enda som vi säkrar oss mot genom säkringar. Det gör vi genom en terminsportfölj som består till större delen av terminer med max 25 procent optioner. De andra har vi andra åtgärder för att begränsa riskerna för. På likviditeten så säger vår policy att vi måste ha en viss likviditet tillgänglig. Då det gäller att för vårt moderbolag måste vi ha en månads likviditet tillgänglig inom två bankdagar och för dotterbolagen gäller två veckors likviditet. Vad gäller kreditrisken så har vi ett visst antal finansinstitut och banker som vi får använda oss av och det är sådana här som har a-rating och liknande. Vi spelar på säkra kort och försöker sprida våra risker genom att investera i flera olika banker och institut.

Ser ni något problem inom området säkringsredovisning?

Ja vi ser det som ett problem att man inte kan makrosäkra men det är inte ett stort problem då det inte är svårt för oss att hänföra flödena till exempelvis kundfordringarna. Vi har alltså inte problemet men det skulle kunna uppstå.

Vi ser inget problem med ökad volatilitet i resultatet utan vi får en rättvisande bild av vår verksamhet när vi redovisar enligt IAS 39 eftersom vi kan tillämpa säkringsredovisning för våra ekonomiska säkringar.

En del i standarden, som EU inte antagit, behandlar makrosäkringar. Ser ni något problem inom detta område?

Ja det gör vi. IAS säger ju att man ska säkra kundfordringarna separat och leverantörsskulden separat. Men vi är ju inte egentligen intresserade av det. Om vi har kundfordringar på 100, så har vi leverantörsskulder på 20. Då är ju vår risk 80 som vi vill säkra. IAS säger ju att vi ska säkra de 100 förs sig och de 20. De gillar inte vi. Men i och med att vi gör så här; vi säkrar 80 så säger vi att det är våra kundfordringar vi säkrar. Man måste ju inte säkra alla 100.

Har interna säkringar varit något problem för er?

Nej.

Påverkar IAS 39 några affärsbeslut?

Nej, redovisningen påverkar inte våra affärsbeslut.

Skulle Fair value option lösa era problem med säkringsredovisning?

Vi har egentligen inga "problem" med vår säkringsredovisning. Det är i dagsläget inte aktuellt att ändra vår säkringsredovisning.

Bilaga 5 – Intervju med Inge-May Lindström på SKF, 2005-04-22.

Vilka finansiella instrument har ni? Hur värderar och redovisar ni dem?

Vi har de flesta typer, både tillgångar, skulder, derivat och aktier i andra bolag. I princip värderar vi ha allt till verkligt värde via resultaträkningen förutom aktier i andra bolag för de klassificerar vi som *finansiella tillgångar som kan säljas* och där tar vi omvärderingen till eget kapital. Fordringar och vissa depositioner har vi som *fordringar och skulder* och dessa tas upp till upplupet anskaffningsvärde. Även alla lån värderas till upplupet anskaffningsvärde.

Vad anser ni allmänt om värdering till verkligt värde av finansiella tillgångar/skulder?

Verkligt värde anger det precisa värdet nu. Läsaren får en bild av vad det är värt men det är bara en ögonblicksbild och vi kommer aldrig att realisera det till det värdet. Om värdering till verkligt värde är gjort på ett tillförlitligt sätt och uppgifterna går att kontrollera tycker jag att de värdena säger mer än det ursprungliga värdet eftersom anskaffningsvärdet kan vara ett värde långt tillbaka i tiden.

På skuldsidan blir det större osäkerhet då kreditvärdigheten måste beaktas. Om vi skulle få använda verkligt värde på skuldsidan så tror jag inte att vi för närvarande skulle vilja det.

Vad anser ni ger den mest ekonomiska riktiga bilden? Ser ni någon skillnad mellan olika intressenter?

Om läsaren förstår redovisningen i enlighet med IAS 39 så tror jag att den speglar en ekonomisk bild på ett bra sätt. Det man måste tänka på är att värdet gäller endast på bokslutsdagen och vid publikationen två veckor senare kan det vara ett annat värde. Den insikten måste finnas hos läsaren.

Även om vi bokar poster till upplupet anskaffningsvärde så måste vi ändå i årsredovisningen tala om vad verkligt värde är eller ange ifall vi inte kunnat fastställa det. De som är mest intresserade av vår årsredovisning är analytiker. Små aktieägare har inte samma intresse av informationen.

Verkligt värde är svårt att fastställa för till exempel investeringar i onoterade bolag, speciellt då ägandet understiger 10 procent eftersom man med så ringa innehav inte får någon detaljerad information från bolaget. Då kan det vara svårt att beräkna verkligt värde. I årsredovisningen måste man sedan tala om hur man kommit fram till värdet och då är det upp till läsaren att bedöma riktigheten. Ifall man inte kan beräkna värdet på ett tillförlitligt sätt tas aktieinnehavet upp till anskaffningskostnad.

Anser ni att marknadsvärdering av skulder kan påverka resultatet på ett missvisande sätt? I så fall hur?

Om ett företag får en minskad kreditvärdighet kommer det att se ut som om skulderna minskar på grund av att den ränta som man ska diskontera med ökar och det medför att det ser ut som att räntan på lånen idag är väldigt fördelaktiga. Med tanke på att räntan blir

högre nästa gång lånet omsätts så är den nuvarande räntan fördelaktig för företaget. Om räntorna totalt sett gått ned men diskonteringsräntan gått upp så indikerar det att företagets upplåningskostnader kommer att öka framöver. Detta måste läsaren förstå, annars kan slutsatsen av att skulden "minskar" bli fel.

Vilka typer av risker säkrar ni er för?

Främst valutarisk, vilken vi säkrar genom terminer men även optioner. Vid årsskiftet hade vi inga säkringar av räntor överhuvudtaget och det tror jag inte vi har nu heller.

Hur redovisar ni säkringarna i dag?

Dokumentationen som krävs enligt IAS 39 är omfattande och man måste kontinuerligt mäta effektiviteten. Därför har vi valt att tillämpa säkringsredovisning endast för de valutor som är mest volatila och därför påverkar resultatet mest. Det innebär att vi har en del ekonomiska säkringar för vilka vi inte tillämpar säkringsredovisning utan omvärderar dem via resultatet varje månad vilket leder till att resultatet blir en aning mer volatilt än tidigare.

Ser ni något problem inom området säkringsredovisning?

Det främsta problemet gäller dokumentationen och hur man ska beskriva säkringsstrategin och mäta effektiviteten för att få säkringen godkänd enligt IAS 39. Interna säkringar är också ett problem. Hela processen har tagit mycket resurser i anspråk men samtidigt har vi fått en bra genomgång av våra finansiella instrument.

En del i standarden, som EU inte antagit, behandlar makrosäkringar. Ser ni något problem inom detta område?

Vi kommer inte att påverkas för vi har för närvarande inga portföljsäkringar. Reglerna är inte så lätta alla gånger för de ska täcka in all finansiell verksamhet och den varierar kraftigt om det är en bank eller ett verkstadsföretag som har finansiella flöden. Vi berörs inte av makrosäkringar för vi har inte portföljsäkring av räntebärande papper.

Har interna säkringar varit något problem för er?

Ja. När den reviderade IAS 39 kom i december 2003 så hade man plötsligt tagit bort möjligheten att säkra koncerninterna prognostiserade flöden. På koncernnivå kan man endast säkra interna transaktioner som påverkar koncernens resultat och som inte helt kan elimineras. Därför kan man inte längre säkra prognostiserade interna kassaflöden eftersom dessa inte redovisas och därför inte påverkar resultatet. Numera säkrar vi de externa flödena vilket har medfört att vi har gått ett steg längre i dokumentationen och hänför den interna transaktionen till en extern part. Det lutar åt att EU kommer att anta IASB:s ändringsförslag vilket innebär att vi kommer att kunna säkra interna prognostiserade transaktioner igen. Om ändringen blir godkänd av EU innan årsskiftet så kan den tillämpas i år.

Påverkar IAS 39 några affärsbeslut?

Ja, det tror jag. Idag styr redovisningen transaktioner på ett sätt som den inte gjorde innan och man tittar på redovisningseffekter innan man fattar beslut. Om det här har en snedvridande effekt har jag svårt att uttala mig om eftersom jag arbetar på redovisningen

och tycker det är bra att ha regler. De som handlar med finansiella instrument borde känna till reglerna men sedan kan man ju också tycka att IAS 39 har krånglat till det lite extra mycket. Reglerna är inte så lätta att förstå. På Treasuryavdelningen bör man förstå hur besluten påverkar redovisningen.

Skulle Fair value option lösa era problem med säkringsredovisning?

Som rubriken antyder är det fråga om en "option" att redovisa vilken finansiell post som helst, det vill säga även på skuldsidan, till verkligt värde. Man måste alltså inte tillämpa möjligheten. Ifall man till exempel säkrar en tillgång som man redovisar till verkligt värde med en post på skuldsidan som värderas till upplupen anskaffningskostnad så får man en obalans och då kanske man vill ha möjlighet att även värdera posten på skuldsidan till verkligt värde. Detta är främst ett problem för banker och andra finansiella institutioner. Vår säkringsredovisning skulle inte påverkas av möjligheten att även redovisa poster på skuldsidan till verkligt värde.

Bilaga 6 – Intervju med Mikael Hagström på AB Volvo, 2005-05-09.

Vilka finansiella instrument har ni? Hur värderar och redovisar ni dem?

Vi har många olika finansiella instrument, exempelvis olika typer av derivat samt en låneportfölj. Däremot har vi inte några finansiella instrument för spekulations syfte. Derivatet värderas till verkligt värde och lånen värderas till anskaffningsvärde.

Vad anser ni allmänt om värdering till verkligt värde av finansiella tillgångar/skulder?

Om man jämför värdering till verkligt värde av finansiella instrument med värdering till verkligt värde av andra poster kan den anses mer tillförlitlig då det oftare finns en aktiv marknad för finansiella instrument. Problemet med värdering till verkligt värde anser jag är att värdet endast avspeglar värdet på balansdagen och till exempel vid utgivning av årsredovisningen kan tidpunktens verkliga värde ligga närmare anskaffningsvärde än balansdagens verkliga värdet.

Enligt IAS 39 är det verkliga värdet i första hand marknadsvärdet, exempelvis aktiers värde på börsen. Volvo har aktier i ett tillverkningsbolag som levererar sina produkter till Volvo. Före IAS 39 tilläts vi att genom en värderingsmodell ge aktierna ett eget verkligt värde, det vill säga ett värde som vi tyckte att aktierna var värda och som är mer bestående än marknadsvärdet.

Vad anser ni ger den mest ekonomiska riktiga bilden? Ser ni någon skillnad mellan olika intressenter?

Vi vill egentligen lämna ifrån oss så mycket information som möjligt till våra intressenter men i och med IAS 39 blir informationen för komplex. Detta leder till att endast aktieinvestorer och de som är väl insatta i ekonomi förstår informationen. Problemet blir att medier, såsom a-ekonomi, endast förmedlar det som står på sista raden i resultaträkningen och det är den här informationen som når de vanliga aktieägarna. Orealiserade vinster, exempelvis en positiv värdetförändring av ett derivat, ses därmed som en intäkt men någon gång i framtiden kommer denna positiva effekt att tas ut genom en negativ effekt. På lång sikt påverkas därför inte resultatet.

En annan nackdel med redovisning enligt IAS 39 är att det inte på ett tydligt sätt särskiljer det operativa resultatet från det redovisade resultatet, det vill säga att det inte på ett tydligt sätt visar i fall den operativa verksamheten går bra eller dåligt. Förhoppningsvis utarbetas det en ny modell för resultaträkningen som där det operativa resultatet syns på ett bättre sätt. Nu blir skillnaden också större mellan intern och extern redovisning. Volvos redovisning är inte bara till för externa läsare utan används också som ett internt styrmedel och i de fall nyckeltalen påverkas av redovisningen kan det ge felaktiga styreffekter.

Anser ni att marknadsvärdering av skulder kan påverka resultatet på ett missvisande sätt? I så fall hur?

Vi har inte diskuterat marknadsvärdering av skulder och kan därför heller inte besvara frågan.

Vilka typer av risker säkrar ni er för?

Kassaflöde, equity och låneportföljen. Den största delen är kassaflödessäkring och därefter kommer låneportföljen. Dessutom säkrar vi vissa valutaexponeringar som uppkommer genom investeringar i en enskild valuta med att ta lån i säkringssyfte.

Hur redovisar ni säkringarna i dag?

För kassaflödet används säkringsredovisning men inte för lånen. Att vi inte använder säkringsredovisning för låneportföljen beror på att tillgångssidan består av ett 100 000 tals kontrakt medan lånesidan endast består av ett fåtal lån och att det inte föreligger en möjlighet att matcha dessa på ett sådant sätt som krävs för att IAS 39 ska godkänna säkringsredovisning. Effekten av att vi inte använder säkringsredovisning för låneportföljen är övertid noll eftersom säkringsredovisning inte innebär annat än att resultatet flyttas över tiden. Däremot kan skillnaderna i resultatet bli väsentliga i enskilda kvartal, vilket delvis framgår av Volvos första delårsrapport.

Ser ni något problem inom området säkringsredovisning?

Standarden är komplicerad och ändrar sig hela tiden. Den är svår teoretiskt och svår att applicera praktiskt eftersom alla företag inte har den kompetens som krävs samt för att det ännu inte finns någon utarbetad praxis.

Ett problem för svenska börsbolag är säkring av valutarisker. Bolag i Europa och USA har däremot inte detta problem eftersom de handlar med samma valuta. Det kanske är därför problemet har uppmärksammats så pass sent.

En del i standarden, som EU inte antagit, behandlar makrosäkringar. Ser ni något problem inom detta område?

Det är inte ett problem för oss eftersom endast en liten del av våra strömmar är nettosäkringar och därför vet vi att vi alltid kommer att få det flödet vi säkrar oss för.

Har interna säkringar varit något problem för er?

Först kunde vi överhuvudtaget inte redovisa för de interna säkringarna som Volvo hade, sedan kunde detta göras om vi hänförde det säkrade flödet till en extern part, vilket numer inte behövs. Volvo har mycket interna säkringar och då flödet var tvunget att hänföras till en extern part krävdes mycket mer dokumentation men resultatet i redovisningen påverkades ej.

Påverkar IAS 39 några affärsbeslut?

Som det ser ut i dag påverkas inga affärsbeslut av IAS 39, men i fall våra intressenter inte förstår varför Volvo har fått en ökad volatilitet i resultatet och att vi har ekonomiska säkringar även i fall vi inte tillämpar säkringsredovisning så kanske det kommer se annorlunda ut i framtiden. Exempelvis använder vi idag portföljsäkringar för låneportföljen, vilket eventuellt kan ändras.

Skulle Fair value option lösa era problem med säkringsredovisning?

Ett vanligt problem gällande lånen i USA är att vi säkrar fluktuationer i räntan, men endast värdeförändringar i säkringsinstrumentet tas till verkligt värde. I och med Fair value option skulle även lånets ränta tas till verkligt värde och problemet skulle då lösas.

Bilaga 7 – Intervju med Johan Kratz på KPMG, 2005-04-26.

Vad anser ni allmänt om värdering till verkligt värde av finansiella tillgångar/skulder?

För finansiella instrument kan man ha ett verkligt värde som är relevant eftersom det ofta är ganska lätt att uppskatta ett verkligt värde, då det är instrument som handlas på en marknad och man därmed lätt kan hitta ett marknadsvärde på dem. Tillförlitligheten kan vara ett problem om du har instrument som är sammansatta, komplexa och inte så vanligt förekommande. Även de instrument som inte handlas i så stor utsträckning kan få lägre tillförlitlighet. Oftast är inte detta någon svårighet utan det är volatiliteten i resultaträkningen som kan skapa problem.

Vad anser ni ger den mest ekonomiska riktiga bilden? Ser ni någon skillnad mellan olika intressenter?

I och med IAS 39 får företag en ökad volatilitet i resultatet, men den är samtidigt baserad på förändringar i ett verkligt värde som när det gäller finansiella instrument är ganska tillförlitligt. Problemet uppstår när företag tycker att de har en ekonomisk säkring som de inte kan tillämpa säkringsredovisning på. De har hanterat risken men får inte visa det i sin redovisning, vilket är vanligt. Jag anser att med IAS 39 att man har gjort det lite för svårt att få till stånd säkringsredovisning. Det är många företag som är på väg in i IAS 39 som väljer att inte ens försöka tillämpa säkringsredovisning. De säkrar sina framtida inflöden, kundfordringar med terminskontrakt men värderar vid bokslutet terminskontrakten till verkligt värde via resultaträkningen, eftersom de inte vill hålla på med att bevisa effektivitet, testa och dokumentera.

Hela regelverket bygger ju på verkligt värde via resultaträkningen som huvudtes oavsett om det är finansiella instrument eller inte. Det är en strömning som har varit de sista åtta till tio åren. Nackdelen som jag ser det är ju att vi har haft en tradition i Sverige som är ganska resultatorienterad på många sätt. Det blir lite svårare vid verkligt värde, resultaträkningen blir i mångt och mycket en blandning av det vi är vana att ha i resultaträkningen och värdeförändringar på balansposter som vi inte är vana att ha där. Resultaträkningen blir därför inte ett bra mått på hur bolaget har gått under innevarande period rent operationellt då värdeförändringar på tillgångsmassan även ligger med där, vilket påverkar nyckeltal och hur man ska bedöma företaget. Under övergången krävs en ny kompetens, att man är insatt i de nya reglerna och förstår vilka effekter som hamnar i resultaträkningen. Företag kan exempelvis ha bonusvillkor kopplat till rörelseresultatnivåer. Även lånevillkor kan vara kopplade till balansräkningsnyckeltal som plötsligt påverkas av att man får ny redovisningsstandards. Trots att inte något ändras, exempelvis det operationella resultatet eller soliditeten, kan nyckeltalen ändras, vilket inte är bra. Det kan leda till felaktiga styrningseffekter och felaktiga beslut.

Anser ni att marknadsvärdering av skulder kan påverka resultatet på ett missvisande sätt? I så fall hur?

Grundtanken med Fair value option är bra, men jag tycker att standarden som den är skriven inte är bra. Att ha en standard som innebär att ett företag som får en ökad risk och därmed ökad diskonteringsränta får skriva ner sina skulder är inte bra. Jag anser att det

inte blir en rättvis bild av företaget. Samtidigt blir det inte bra i de fall ett företag exempelvis har en finansiell lease och när de bokför den i balansräkningen som en tillgång eller skuld så får de ta upp tillgångssidan till verkligt värde men inte skuldsidan.

Ser ni något problem inom området säkringsredovisning?

Ja det är ett problem att är så komplext att få det på plats som det är.

Påverkar IAS 39 några affärsbeslut?

Ja det gör den. Många företag tror att de inte kan säkra sina flöden för att de inte kan uppfylla säkringsredovisningskraven i IAS 39. Företagen blandar ihop ekonomisk särkring och säkringsredovisning. De tror att eftersom de inte kan visa upp en dokumentation som uppfyller kraven kan de inte heller säkra sina flöden så som de gjort hittills, vilket de kan, men de måste ta värdet förändringen mot resultaträkningen. Till och med vissa banker har minskat sitt tjänsteutbud på säkringssidan som ett resultat av IAS 39.

Om man har en exponering i dollar och säkrar sin risk ska det också avspeglas i redovisningen anser jag. Där har man gått lite för långt genom de specifikationskrav som finns. Att man har gjort det beror troligtvis på att man inte vill ha ett läge, som det var i Sverige för åtta till tio år sedan, där bolag har stora volymer med finansiella derivatinstrument som inte redovisas utan endast tog dem mot resultaträkningen då de förföll. Under innehavsperioden gjorde man ingenting.

En del i standarden, som EU inte antagit, behandlar makrosäkringar. Ser ni något problem inom detta område?

Icke-finansiella företag har i stort sett inte något problem med makrosäkringar. Ett bolag som har utflöden och inflöden i dollar och vill säkra skillnaden får inte det, men däremot om de anger att skillnaden är X och därefter säkrar X utflöden så är det tillåtet. Företaget har gjort exakt samma sak. Resultatet blir att företaget definierar säkringen på ett annat sätt.

Har interna säkringar varit något problem för företag?

Innan IAS 39 kunde koncernen använda interna flöden som bas för säkringstransaktioner. Koncernens finansbolag samlar upp flödena i koncernen för att använda dem som bas utåt, vilket IAS 39 inte godkände. Företag fick endast säkra externa flöden, vilka finns längre tillbaka i ledet. Någonstans har företagen ett externt flöde som motsvarar ett internt flöde. IASB sa att företagen var tvungna att visa att det externa flödet fanns, men nu har de ändrat sig igen efter påtryckningar från företag. Att företagen var tvungna att hänvisa till en extern part påverkade inte resultatet utan endast dokumentationen. Den delen företag säkrar ska vara den samma eftersom det inte uppkommer några nya exponeringar.

Tror du att företag skulle välja att värdera sina skulder till verkligt värde för att slippa säkringsredovisa?

Jag vet inte många icke-finansiella företag som ens övervägt att använda sig av Fair value option för skulder. Det tror jag beror på att många företag inte är intresserade av att ha en

stor volatilitet på skuldsidan. De har inget intresse av att skriva upp eller ner sina skulder eftersom skulderna är den fasta basen som de bygger upp sin verksamhet kring. Det betyder att effekten, att skulderna minskar i värde när ett företag går dåligt på grund av Fair value option, endast blir ett teoretiskt resonemang eftersom företag i praktiken inte skulle använda sig av Fair value option.

Vilka företag tillämpar/tillämpar inte säkringsredovisning?

Jag anser att storleken kan ha betydelse i fall företaget använder säkringsredovisning eller inte. Om man exempelvis tittar på stora företag så har de ofta ett helt bolag som arbetar med säkringar medan mindre bolag inte tillämpar säkringsredovisning i lika stor utsträckning. De mindre företagen kan dock vara väldigt kreativa finansiellt och ha en uppsjö av derivatkontrakt som de använder till att säkra både valutaförändringar och räntefluktuationer. Med andra ord har de en ekonomisk säkring med de visar den inte i redovisningen. Man måste komma ihåg att det enda som händer vid säkringsredovisning är att man försöker matcha flöden över tiden. Det påverkar inte resultatet på långsikt. I fall företaget är onoterat har säkert också betydelse när de väljer att inte säkringsredovisa.

Har någon haft större inflytande än andra i debatten?

IAS 39 är en för svår standard och det är uppenbart att den är ett resultat av en lång rad olika kompromisser och kohandel mellan parter, vilket har gjort att den inte blivit bra. Den här debatten har levt sedan standarden kom och det har varit lika mycket kritik hela tiden. IASB har ändrat standarden fram och tillbaka och kommit med nya förslag, men ändå blir ingen nöjd. Om jag ska vara ärlig vet jag inte i fall någon har haft mer inflytande, men det jag uppfattat är att stora och framförallt stora franska banker som påverkat vad EU inte antagit. Mycket av det som EU inte har godtagit är för att de franska bankerna och därmed den franska presidenten förhindrar det. Jag kan känna att det här är svårt nog ändå utan att man ska ta politisk hänsyn och genom att lägga på den här dimensionen leds inte redovisningspraxis framåt.

Bilaga 8 – Intervju med Johan Rippe på Öhrlings PWC, 2005-05-02.

Vad anser ni allmänt om värdering till verkligt värde av finansiella tillgångar/skulder?

Värdering till verkligt värde av finansiella tillgångar och skulder är bra men på skuldsidan finns dock ett problem då värdering till verkligt värde för skulderna blir missvisande när kreditkomponenten inkluderas. Avseende valuta och ränta går det bra, problematiken avser kreditrisken.

Tillgångar för placeringssyfte är logiskt att värdera till verkligt värde då de alltid kan säljas. Det som finns i kassan har ett verkligt värde hela tiden men för skulder blir det svårare för att de inte kan avyttras lika lätt.

Volvo och Ericsson har mycket skulder och då skulle det vara bra om både kassa och skulder var värderade till verkligt värde. De främsta komponenterna som påverkar skulder är ränta och valuta så kreditrisk påverkar inte så mycket. Dock hade det slagit väldigt konstigt på Ericsson för några år sedan när deras kreditrisk ökade och det i sin tur skulle minska värdena på skulderna.

Vad anser ni ger den mest ekonomiska riktiga bilden? Ser ni någon skillnad mellan olika intressenter?

Det finns två synsätt för att utreda ett företags ekonomiska ställning. Det ena visar hur ett bolag har gått under en period och det andra visar hur det ser ut på balansdagen. IAS går mot hur det ser ut på balansdagen och balansräkningen blir således viktigare och värdering till verkligt värde kommer in i bilden. Man vill veta exakt vad tillgångarna är värda på balansdagen men många analytiker tycker att det är svårt att tolka denna information och kollar istället på kassaflödet.

Säkringsredovisning handlar bara om att periodisera ett resultat från en period till en annan och ska inte påverka den underliggande verksamheten. För mig jämnar dock säkringsredovisning ut resultatet och om investerare blir mer komfortabla med detta kan vara ett medel för att hjälpa läsaren. För att få till stånd säkringsredovisning måste vissa krav vara uppfyllda och i vissa fall kostar det för mycket, på grund av exempelvis systemförändringar, vilket leder till att det inte är värt att tillämpa säkringsredovisning och få bort volatiliteten. Det kräver mer av läsaren då företag gör ekonomiska säkringar men ej säkringsredovisar då de exempelvis inte endast kan titta på vinst per aktie. Det blir en omställning för många analytiker och för att undvika missförstånd bjuder företagen in sina analytiker för att förklara effekterna.

Anser ni att marknadsvärdering av skulder kan påverka resultatet på ett missvisande sätt? I så fall hur?

Ja, på grund av kreditrisken.

Ser ni något problem inom området säkringsredovisning?

Det är svårt att kompetensmässigt förstå och inlärningsfasen är jobbig. Användningen av regelverket i praktiken är inte tydlig och praxis etableras eftersom. Personligen tycker jag att regelverket är bra eftersom företaget tvingas visa att de har effektiva säkringar.

En del i standarden, som EU inte antagit, behandlar makrosäkringar. Ser ni något problem inom detta område?

Under svensk redovisning kan man säkra ett glapp men med IAS 39 måste man hitta ett "hedge item". För icke-finansiella företag är det främst valutasäkringar som blir ett problem. Ett företag har exempelvis en prognostiserad försäljning på 100 USD och ett prognostiserat inköp på 50 USD. Nettot blir 50 USD och då säljer man de på termin. Företaget måste säkra 100 USD av försäljningen och 50 USD av inköpet och får inte designera ett netto men detta löses genom att företaget härleder säkringen om 50 USD till försäljningen. De problem som företagen upplever här är var värdeförändringen på den här terminen hamnar i resultaträkningen. Om företaget tjänar eller förlorar 10 USD är frågan var i resultaträkningen skillnaden ska hamna, antingen på omsättningsraden där företaget egentligen har designerat säkringen eller ska den spridas ut över resultatet på kostnad sålda varor. Ekonomiskt sätt har företaget säkrat både försäljning och inköp men med säkringsredovisning skulle hela resultateffekten hamna på en rad vilket är ett problem eftersom hela effekten tas till rörelsemarginalen.

På exempelvis ett stort företag som har 90 procent export uppgår omsättningen till 100 och inköpet till 10 och då har man 90 i netto. I det här fallet, då de flesta kostnaderna tas i samma valuta, blir det inte snedvridande att ta hela effekten till omsättningsraden men tänkbart vore att de tog 1/10 till KSV och 9/10 till omsättningsraden. Problemet blir däremot tydligt i de bolag där omsättningen uppgår till 100 och inköpet till 80 och nettot blir 20. Det blir svårare att ta denna effekt till omsättningsraden eftersom det stör analysen. Detta är dock inte ett vanligt problem för så många företag i Sverige.

Har interna säkringar varit något problem för företag?

Ja, företag skulle få upprätta en dokumentation som såg helt annorlunda ut än det faktiska syftet till att de ingick säkringen. Resultatet blev en väldigt artificiell redovisning med parallella hanteringar som ej speglar det sätt på vilket företaget arbetar. När IAS 39 kom fick företag ej säkra en prognostiserad intern försäljning med motiveringen att den elimineras ändå. Det var en tankekurpa då försäljningen och inköp, kundfordran och leverantörsskuld elimineras men själva valutarisken slår faktiskt igenom.

Många bolag i Europa berörs inte då de handlar mest inom regionen vilket innebär att de inte har någon valutaexponering. Svenska bolag som exporterar en stor andel och tar betalt i andra valutor berörs dock. Eftersom problemet inte påverkade flertalet av de europeiska företagen tog det lång tid innan IASB blev medvetna om problemet. De flesta svenska storföretag skrev brev för att påverka IASB vilket har lett till att de insett problemet och nu godkänner interna säkringar igen.

Påverkar IAS 39 några affärsbeslut?

Ja, det anser jag. Det är olyckligt men i sina IAS-projekt tvingas företag tänka extra på vilka affärer man ingår i, vilket är positivt då en genomgång av verksamheten görs. Treasury ska hantera risk och tjäna pengar på ett mandat de kan leka med och inte bry sig om redovisning. Det blir jobbigt om redovisningsavdelningen kommer och säger att de nu ska ingå två valutaswapar istället för en, detta för att det ska bli lättare för redovisningsavdelningen att få till stånd säkringsredovisning. Det här stör således Treasurys arbete men det är positivt att Treasury och redovisning nu tvingas prata med varandra och förstå ihop. Även om slutsatsen ofta har inneburit att företag ej ska tillämpa säkringsredovisning har avdelningarna ändå tvingats arbeta och prata igenom beslut ihop.

Tror du att företag skulle välja att värdera sina skulder till verkligt värde för att slippa säkringsredovisa?

Poängen med Fair value option och således också fördelen är att man slipper gå igenom all dokumentation och alla tester. Nackdelarna är om företaget initialt väljer att marknadsvärdera skulden för då måste företaget göra det under hela dess livslängd och det blir inte lika flexibelt som exempelvis derivat som lätt går att stänga. Företaget måste också vara tydligt med vilka skulder som marknadsvärderas för att få "offsetten" och ej skapa volatilitet.

Inte många företag har funderat på Fair value option, antingen tar de säkringsredovisning eller så struntar de i det. Viktigt är att analytiker och ägare har förtroende för bolagets riskhantering och känner till vilka policys som finns.

Företag vill ha säkringsredovisning för valuta och ränta, inte kreditrisken. Kan Fair value option begränsas till att bara ge valmöjlighet för dessa två så uppnås samma effekt som säkringsredovisning med nackdelarna som nämndes ovan men med fördelen att företaget slipper dokumentationen.

Små icke finansiella företag har ofta ett fåtal stora lån och få derivat så säkringsredovisning är inte så jobbigt egentligen utan är främst en kunskapsmässig puckel. När det väl är klart är det mer flexibelt med säkringsredovisning än med Fair value option.

Vilka företag tillämpar/tillämpar inte säkringsredovisning?

Inget mönster. Både stora och små har valt att ej ha det. Många försöker däremot att säkringsredovisa valutabiten för att den påverkar rörelseresultatet kraftigt genom slag i omsättningen och kostnad för sålda varor. Företag är mer känsliga för förändringar i dessa nyckeltal som har med rörelseresultatet att göra jämfört med om det är ränterisken som hanteras i finansnettot.

Har någon haft större inflytande än andra i debatten?

Ja, skillnad mellan hur engelska och franska banker bedriver sin verksamhet och hur de lånar upp pengar. Franska banker berörs mer av reglerna på ett negativt sätt. Bankernas IAS-projekt har nästan uteslutande behandlat IAS 39. I deras balansräkning har de så liten andel eget kapital så att en önskad volatilitet här skulle kunna ta bort hela det egna

kapitalet. Däremot, för ett stort industriföretag med ett stort eget kapital, blir det bara ett hugg i kanten. På senare tid har industriföretag däremot fört en lobbyverksamhet gällande säkring av interna transaktioner.

Bilaga 9 - Effektivräntemetoden

För att visa hur effektivräntemetoden fungerar ges här ett exempel på hur upplupet anskaffningsvärde beräknas:

Utgångspunkt är en statsobligation med ett nominellt belopp på 100 000 kr med 5 års återstående löptid och 6 % i kupongränta. Marknadsräntan vid förvärvet är 7 % och utgör således den effektiva räntan. Under år 1 till och med år 4 erhålls kupongutdelning på 6000 kr. År 5 erhålls kupongutdelning på 6000 kr samt obligationen på 100 000 kr. För att beräkna nuvärdet måste varje års kassaflöde diskonteras med den effektiva räntan. I det här exemplet blir det upplupna anskaffningsvärdet 95 900 kr (KPMG, 2002).